



Modernare adoptionsregler

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i föräldrabalken och till en ny lag om adoption i internationella situationer.

Lagändringarna innebär en modernisering av regelverket för adoption och syftar till att stärka barnrättsperspektivet och skapa bättre förutsättningar för ett effektivt förfarande som uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet.

Ändringarna innebär närmare bl.a. följande.

Vid adoption av ett barn ska barnets bästa vara viktigast. Barnets rätt till information och att komma till tals i adoptionsprocessen lyfts fram och tydliggörs. Det införs även en rätt för barn som är adopterade att få veta det av sina föräldrar.

Adoptionsreglerna ska vara flexibla och möjliggöra en prövning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Vissa generella begränsningar av möjligheten att adoptera tas därför bort. Bland annat ska sambor kunna adoptera under samma förutsättningar som gifta par.

För att förbättra underlaget i adoptionsärenden införs tydligare bestämmelser om domstolens handläggning och en effektivare ordning för att genomföra adoptionsutredningar.

Det införs vidare utökade möjligheter till automatiskt erkännande av utländska adoptionsbeslut, och även i övrigt införs modernare regler om adoption i internationella situationer.

Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2018.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

I betänkandet finns elva reservationer (M, SD, C, L, KD).

Behandlade förslag

Proposition 2017/18:121 Modernare adoptionsregler.

16 yrkanden i följdmotioner.

12 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2017/18.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Bakgrund och gällande rätt.....	6
Utskottets överväganden.....	8
Regeringens lagförslag	8
Propositionen	8
Motionerna.....	18
Utskottets ställningstagande.....	19
Sambors rätt att adoptera.....	23
Barnets rätt att komma till tals i adoptionsprocessen.....	24
Barnets samtycke och betydelsen av barnets åsikter	25
Vårdnadshavares vetorätt samt åtgärder för att främja nationella adoptioner.....	26
Vuxenadoption i särskilda fall.....	28
Enskilda adoptioner och medgivandeutredningar.....	29
Samkönade pars möjligheter till adoption	33
Adoptioner kopplade till surrogatarrangemang i utlandet	34
Reservationer	37
1. Ändringar i föräldrabalken, punkt 1 (KD)	37
2. Sambors rätt att adoptera, punkt 3 (KD).....	38
3. Barnets rätt att komma till tals i adoptionsprocessen, punkt 4 (L, KD).....	39
4. Barnets samtycke och betydelsen av barnets åsikter, punkt 5 (M, C)...	39
5. Vårdnadshavares vetorätt samt åtgärder för att främja nationella adoptioner, punkt 6 (M, C, KD)	40
6. Vårdnadshavares vetorätt samt åtgärder för att främja nationella adoptioner, punkt 6 (SD)	41
7. Vårdnadshavares vetorätt samt åtgärder för att främja nationella adoptioner, punkt 6 (L).....	43
8. Vuxenadoption i särskilda fall, punkt 7 (L, KD)	44
9. Enskilda adoptioner och medgivandeutredningar, punkt 8 (KD)	44
10. Samkönade pars möjligheter till adoption, punkt 9 (M, C, L)	45
11. Adoptioner kopplade till surrogatarrangemang i utlandet, punkt 10 (M, C, L).....	46
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	48
Proposition 2017/18:121	48
Följdmotionerna	48
Proposition 2017/18:155	50
Motioner från allmänna motionstiden 2017/18	50
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	52
<i>Bilaga 3</i>	
Utskottets lagförslag	71
<i>Bilaga 4</i>	
Socialutskottets yttrande 2017/18:SoU3y.....	72

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Ändringar i föräldrabalken**

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i föräldrabalken.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:121 punkt 1 och avslår motionerna

2017/18:2403 av Borianan Åberg (M),

2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 5 och

2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 4.

Reservation 1 (KD)

2. **Lagförslagen i övrigt**

Riksdagen antar

a) regeringens förslag till

1. lag om adoption i internationella situationer,

2. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,

3. lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584),

4. lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner,

5. lag om ändring i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap,

6. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),

7. lag om ändring i utlänningslagen (2005:716),

8. lag om ändring i lagen (2016:1013) om personnamn,

b) utskottets förslag i bilaga 3 till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Därmed bifaller riksdagen propositionerna 2017/18:121 punkterna 2–9 och 2017/18:155 punkt 3.2.

3. **Sambors rätt att adoptera**

Riksdagen avslår motion

2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkandena 1–3.

Reservation 2 (KD)

4. **Barnets rätt att komma till tals i adoptionsprocessen**

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:4004 av Christina Örnebjär m.fl. (L) yrkande 1 och

2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 5.

Reservation 3 (L, KD)

5. **Barnets samtycke och betydelsen av barnets åsikter**

Riksdagen avslår motion

2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 1.

Reservation 4 (M, C)

6. Vårdnadshavares vetorätt samt åtgärder för att främja nationella adoptioner

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:418 av Christina Örnebjär (L) yrkande 3,

2017/18:982 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 40,

2017/18:983 av Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) yrkande 6,

2017/18:1749 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Ellen Juntti (båda M),

2017/18:3036 av Helena Bouveng (M),

2017/18:3098 av Eva Lohman (M),

2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 8,

2017/18:4002 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD),

2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 9 och

2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 2.

Reservation 5 (M, C, KD)

Reservation 6 (SD)

Reservation 7 (L)

7. Vuxenadoption i särskilda fall

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:4004 av Christina Örnebjär m.fl. (L) yrkande 2 och

2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 6.

Reservation 8 (L, KD)

8. Enskilda adoptioner och medgivandeutredningar

Riksdagen avslår motion

2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkandena 7 och 8.

Reservation 9 (KD)

9. Samkönade pars möjligheter till adoption

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkande 12,

2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 7 och

2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 3.

Reservation 10 (M, C, L)

10. Adoptioner kopplade till surrogatarrangemang i utlandet

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 6 och

2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 4.

Reservation 11 (M, C, L)

Stockholm den 5 juni 2018

På civilutskottets vägnar

Caroline Szyber

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Caroline Szyber (KD), Johan Löfstrand (S), Mats Green (M), Hillevi Larsson (S), Carl-Oskar Bohlin (M), Eva Sonidsson (S), Roger Hedlund (SD), Cecilie Tenfjord-Toftby (M), Leif Nysmed (S), Ola Johansson (C), Emma Hult (MP), Lars Beckman (M), Johanna Haraldsson (S), Mikael Eskilandersson (SD), Nooshi Dadgostar (V), ClasGöran Carlsson (S) och Lars Tysklind (L).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I november 2007 gavs en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av reglerna om adoption i 4 kap. föräldrabalken och lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption och vidare utreda vissa frågor som särskilt gäller internationella adoptioner. 2008 års adoptionsutredning överlämnade i juli 2009 betänkandet *Modernare adoptionsregler* (SOU 2009:61).

Betänkandet har remissbehandlats. Våren 2017 bjöd Justitiedepartementet in de auktoriserade adoptionssammanslutningarna till ett möte, och i samband med det yttrade de sig i ärendet.

Lagrådet har yttrat sig över regeringens lagförslag.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1 och regeringens lagförslag i bilaga 2.

I betänkandet behandlar utskottet 16 motionsyrkanden som har väckts med anledning av propositionen och 12 motionsyrkanden från allmänna motions tiden 2017/18. Motionsförslagen finns i bilaga 1.

I detta sammanhang behandlar utskottet även förslaget i proposition 2017/18:155 *Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap* punkten 3 som gäller lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453). Socialutskottet har i sitt betänkande 2017/18:SoU20 i sak ställt sig bakom de ändringar som föreslås i proposition 2017/18:155. Av lagtekniska skäl och i syfte att samordna lagförslagen i proposition 2017/18:155 med det nu aktuella förslaget till ändringar i samma lagrum har socialutskottet överfört den formella behandlingen av lagförslaget till civilutskottet för beredning i detta ärende. Utskottets lagförslag finns i bilaga 3. Övriga lagförslag i proposition 2017/18:155 behandlas av socialutskottet i betänkande 2017/18:SoU20.

Civilutskottet beslutade den 17 april 2018 att ge socialutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen och motionerna i de delar som berör socialutskottets beredningsområde. Socialutskottet beslutade att lämna ett yttrande, vilket justerades den 3 maj 2018 (yttr. 2017/18:SoU3y). Yttrandet finns i bilaga 4.

I ärendet har det lämnats in en skrivelse från enskilda.

Bakgrund och gällande rätt

En adoption innebär att det skapas ett familjerättsligt förhållande mellan adoptivföräldern, även kallad adoptanten (den som adopterar), och adoptivbarnet (den som adopteras). Genom adoptionen betraktas adoptivbarnet i rättsligt hänseende som adoptivföräldrarnas barn och inte som barn till sina tidigare föräldrar. En adoption kan avse både ett barn och en vuxen person.

Vid adoption av ett barn övergår vårdnaden om barnet och skyldigheten att försörja barnet genom adoptionen till adoptivföräldern. Den som är gift (eller registrerad partner) får adoptera gemensamt med sin make. Den ena maken får också adoptera den andra makens barn. Efter en sådan s.k. styvbarnsadoption anses barnet som makarnas gemensamma. Sambor får varken adoptera gemensamt eller adoptera den andres barn. En person som inte är gift eller registrerad partner får adoptera ensam.

Vid nationell adoption tillämpas de grundläggande bestämmelser om adoption som finns i 4 kap. föräldrabalken. Beslut om tillstånd till adoption fattas av allmän domstol. När det gäller internationella adoptioner tillämpas lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling, som innehåller bestämmelser om anlitande av adoptionsorganisationer och tillstånd till enskild adoption, samt socialtjänstlagen (2001:453), som innehåller regler om socialnämndens medgivande till adoption. Omständigheterna i det enskilda fallet avgör i vilken stat adoptionsbeslutet fattas och vilket regelverk som blir tillämpligt. Om adoptionen har anknytning till ett annat nordiskt land gäller förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap. Om det rör sig om en internationell adoption av ett barn från en stat som har tillträtt den i Haag den 29 maj 1993 antagna konventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner (1993 års Haagkonvention) kan adoption antingen beslutas i den staten eller i Sverige. Ett beslut som fattas i ursprungsstaten med tillämpning av konventionen blir automatiskt gällande i Sverige. Om adoptionen i stället prövas i Sverige tillämpas både konventionen och 4 kap. föräldrabalken. Om ursprungsstaten inte har tillträtt 1993 års Haagkonvention, gäller lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption. I sådana fall kan beslutet beroende på omständigheterna fattas antingen i Sverige med tillämpning av 4 kap. föräldrabalken eller i ursprungsstaten. I det senare fallet blir det utländska beslutet inte automatiskt gällande i Sverige utan måste godkännas av Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd för att gälla här.

Utskottets överväganden

Regeringens lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i föräldrabalken och avslår motionsyrkandena.

Riksdagen antar vidare lagförslagen i övrigt.

Jämför reservation 1 (KD).

Propositionen

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen föreslår i propositionen en modernisering av regelverket för adoption genom att ett nytt 4 kap. föräldrabalken om adoption och en ny lag om adoption i internationella situationer ska införas. Syftet är att stärka barnrättsperspektivet och skapa bättre förutsättningar för ett effektivt förfarande som uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet.

Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2018.

Ändringar i föräldrabalken

Sambors rätt att adoptera och möjligheten att adoptera ensam

I propositionen föreslår regeringen att sambor ska kunna adoptera på samma sätt som gifta par. Det innebär att två sambor ska kunna adoptera gemensamt och att en sambo ska kunna adoptera den andra sambons barn genom styvbarnsadoption.

Det föreslås vidare att en person som är gift eller sambo ska kunna adoptera ensam om den andra maken eller sambon befinner sig på okänd ort eller är varaktigt förhindrad att adoptera till följd av psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande. Styvbarnsadoption ska i undantagsfall kunna ske utan samtycke från den andra föräldern.

Andra än makar och sambor ska inte kunna adoptera gemensamt.

Det ska uttryckligen anges att två personer som gemensamt adopterar ett barn också har gemensam vårdnad om barnet. Detsamma ska gälla om någon adopterar sin makes eller sambos barn. Om en person i annat fall ensam adopterar ett barn, ska barnet stå under vårdnad av adoptivföräldern.

Som skäl för förslaget om att sambor ska kunna adoptera på samma sätt som gifta par redovisar regeringen inledningsvis att sambor kan adoptera gemensamt och genomföra styvbarnsadoption i Danmark och Norge samt att

det inte längre finns något internationellt åtagande som hindrar att även sambor ges möjlighet att adoptera i Sverige.

Regeringen är av den uppfattningen att frågor om adoption i största möjliga utsträckning bör bygga på individuella bedömningar utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Generella begränsningar bör enligt regeringen uppställas endast om det finns sakliga skäl för det. Att endast makar får adoptera gemensamt anges vara en sådan begränsning av möjligheten att adoptera.

Regeringen anser att det är angeläget att den föräldraskapsrättsliga lagstiftningen utvecklas i takt med samhället i övrigt. Lagstiftningen behöver vara utformad så att den kan hantera olika sätt att bilda familj. Oavsett vilken samlevnadsform ett par väljer är enligt regeringen det väsentliga för barnet att paret kan erbjuda en stabil och trygg uppväxtmiljö. Det är, framhålls det, sedan länge vanligt att människor väljer att leva tillsammans som sambor i stället för att gifta sig. Numera har en majoritet av de barn som föds i Sverige ogifta föräldrar, och många barn växer upp med föräldrar som är sambor. Detta är alltså, anför det vidare, en fullt ut accepterad form av familjebildning. Regeringen konstaterar även att behandling med assisterad befruktning erbjuds också sambor. Det påpekas att om sambor tillåts att adoptera på samma sätt som gifta par, finns det fler föräldrar som kan erbjuda barn trygghet. Dessa omständigheter talar enligt regeringen med styrka för att sambor bör kunna få adoptera på samma sätt som gifta par.

När det gäller styvbarnsadoption och adoption av ett barn som är eller har varit familjehemsplacerad hos den som ansöker om adoption anser regeringen att det är naturligt att inte göra någon skillnad mellan makar och sambor. I dessa fall har sökandena redan en relation till barnet, och det framstår enligt regeringen som obefogat att valet av samlevnadsform i en sådan situation ska avgöra om barnet kan få den trygghet som en adoption innebär. Detsamma anges gälla vid vuxenadoption.

När det sedan gäller invändningar från några remissinstanser om att separationsfrekvensen skulle vara högre bland sambor än bland gifta par anser regeringen att det är svårt att dra slutsatser om stabiliteten i förhållandena hos dem som ansöker om adoption utifrån allmän statistik om separationsfrekvensen bland sambor och makar. Att dra gränsen mellan gifta par och sambor med hänvisning till risken för separation är vidare enligt regeringen ett trubbigt verktyg för att tillgodose barnets behov av en stabil och trygg uppväxtmiljö. Regeringen påpekar att en adoption – särskilt när det gäller internationell adoption – är en relativt omständlig process. I inledningen av förfarandet görs en ingående prövning av sökandens lämplighet som syftar till att endast personer som kan ge barnet en stabil och kärleksfull uppväxt ska få möjlighet att prövas som adoptivföräldrar. Stabiliteten i relationen är en viktig omständighet att beakta vid denna bedömning. Detta bör enligt regeringen gälla oavsett samlevnadsform.

Regeringen anser att barnets bästa värnas bättre genom att det i samtliga fall görs noggranna prövningar av stabiliteten i parets relation än genom en generell begränsning som innebär att en stor grupp blir formellt uteslutna från

möjligheten att adoptera. Det finns, framhålls det, många sambor som lever i stabila förhållanden och som även i övrigt har lika goda förutsättningar som gifta par att bedömas som lämpliga. I en modern lagstiftning behövs enligt regeringen inte ett krav på äktenskap för att tillgodose barnets behov av en stabil och trygg uppväxtmiljö.

När det gäller frågan om juridisk trygghet för barn till sambor konstaterar regeringen att reglerna om bodelning och arv visserligen skiljer sig åt för gifta och sambor. Samtidigt anser regeringen att dessa skillnader inte bör överdrivas. Adoptivbarn är i svensk rätt fullt ut att anse som barn till sina adoptivföräldrar, vilket bl.a. innefattar en rätt till arv och underhåll. Vidare finns det regler om bodelning efter att ett samboförhållande har upphört och särskilda bestämmelser om en sambos möjlighet att överta en bostad som särskilt tar sikte på den situationen att samborna har barn tillsammans. Det tilläggs att för sambor och i förlängningen deras adoptivbarn kan framtiden ytterligare tryggas genom att paret t.ex. upprättar ett inbördes testamente.

Regeringen behandlar även invändningar om att 1993 års Haagkonvention utgår från att de som adopterar ska vara gifta och påståenden om att en avvikande reglering skulle strida mot principen om barnets bästa. Regeringen framhåller att Haagkonventionen speglar den syn på barnets bästa inom adoptionsområdet som rådde i de flesta länder när konventionen antogs. Sedan dess har det gått ett kvarts sekel, och synen på vad som är barnets bästa inom det familjerättsliga området har förändrats. Regeringen pekar på att 2008 års Europarådskonvention till skillnad från sin föregångare öppnar för att staterna tillåter sambor att adoptera och att denna utveckling också bejakas av Europadomstolen. Att 1993 års Haagkonvention inte kommer att vara tillämplig på adoptioner som rör sambor är visserligen enligt regeringen en nackdel, eftersom strävan bör vara att konventionen tillämpas på en så stor andel av de internationella adoptionerna som möjligt. Regeringen framhåller dock att ett stort antal adoptioner redan i dag genomförs från stater som inte är anslutna till 1993 års Haagkonvention. Att konventionen inte kan tillämpas är mot den bakgrunden enligt regeringen inte ett tillräckligt argument för att utesluta sambor från möjligheten att adoptera. Motsvarande anges för övrigt gälla för samkönade par som vill adoptera. Regeringen pekar på att om Sverige hade låtit sig hindras av konventionen, skulle samkönade par inte ha fått möjlighet att adoptera.

Som skäl för förslaget om en möjlighet att i vissa fall adoptera ensam redovisar regeringen inledningsvis att gällande rätt innebär att en make kan genomföra en adoption på egen hand om den andra maken vistas på okänd ort eller lider av en allvarlig psykisk störning. Genom en adoption som genomförs i en sådan situation uppstår inte något rättsförhållande mellan adoptivbarnet och den make som inte deltar i adoptionen. När det gäller frågan om möjligheten att adoptera ensam om partnern befinner sig på okänd ort redovisar regeringen att utredningen inte föreslår att möjligheten att adoptera ensam om partnern befinner sig på okänd ort ska utvidgas till att gälla även sambor. Utredningen hänvisar till att det ligger i sakens natur att en sådan

situation inte kan uppkomma i ett samboförhållande. Regeringen delar inte den bedömningen. Även om det inte lär vara vanligt förekommande kan det enligt regeringen inträffa att ett samboförhållande anses bestå trots att paret inte bor ihop. Det finns, anför det, inte anledning att i denna situation behandla sambor annorlunda än makar. Möjligheten för en make att adoptera ensam om den andra maken befinner sig på okänd ort bör därför enligt regeringen gälla även för en sambo. En förutsättning för att en sådan adoption ska beslutas är, tilläggs det, naturligtvis att de allmänna förutsättningarna för adoption är uppfyllda, vilket vid adoption av ett barn innebär att barnets bästa ska ges störst vikt.

När det sedan gäller frågan om möjligheten att adoptera ensam om partnern lider av en allvarlig psykisk störning redovisar regeringen att utredningen föreslår att undantaget för det fall en make lider av en allvarlig psykisk störning helt tas bort. Utredningen motiverar detta med att det ur ett barnperspektiv inte är lämpligt med adoption om sökandens make eller sambo lider av en allvarlig psykisk störning.

Regeringen konstaterar för sin del att bestämmelsen inte endast gäller vid adoption av barn utan även vid vuxenadoption. Vuxenadoptioner sker i situationer när sökanden och den som sökanden vill adoptera har en relation som motsvarar den mellan ett barn och en förälder. Det kan enligt regeringen mycket väl tänkas att undantaget kan fylla en funktion i en sådan situation. När det rör sig om en adoption av ett barn är det, anför det vidare, möjligt att tänka sig situationer när det skulle anses vara till barnets bästa att låta en make eller sambo ensam genomföra en adoption när den andra maken eller sambon lider av en psykisk sjukdom. I en sådan situation bör enligt regeringen makens eller sambons psykiska sjukdom vägas in i bedömningen av om adoptionen är lämplig. Det påpekas att prövningen alltid måste göras med beaktande av samtliga omständigheter. Det kan t.ex. vara så att den make eller sambo som är sjuk inte bor i det gemensamma hemmet utan vistas på en vårdinrättning, vilket kan påverka bedömningen. Enligt regeringens uppfattning bör lagstiftningen inte vara utformad på ett sätt som i praktiken kan innebära att en make i den nu aktuella situationen känner sig tvingad att skilja sig för att kunna genomföra en adoption. Regeringen anser mot denna bakgrund att undantaget bör finnas kvar och att det bör gälla även för en sambo. Det kan enligt regeringen antas att undantaget kommer att tillämpas ytterst sällan. Regeringen understryker att det krävs att övriga förutsättningar för adoption är uppfyllda.

Barnrättsperspektivet samt barnets delaktighet och samtycke

Regeringen föreslår ett stärkt barnrättsperspektiv bl.a. genom att barnets bästa ska ges störst vikt vid alla frågor som rör adoption av ett barn. Ett barn ska få adopteras endast om det med beaktande av samtliga omständigheter är lämpligt. Vid bedömningen ska särskilt beaktas barnets behov av adoption och sökandens lämplighet att adoptera.

I fråga om barnets delaktighet föreslås en ny, allmän bestämmelse om att barnet ska få information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör adoptionen.

När det gäller betydelsen av barnets åsikter föreslås att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Vad sedan avser frågan om samtycke föreslås att adoption av ett barn som har fyllt tolv år ska kräva barnets samtycke (om inte barnet är varaktigt förhindrat att lämna samtycke på grund av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande). Det ska inte längre vara möjligt att avstå från att inhämta ett barns samtycke med hänvisning till att det skulle skada barnet att bli tillfrågad.

Regeringen föreslår även att ett barn som är adopterad ska ha rätt att få veta det av sina föräldrar. Föräldrarna ska så snart det är lämpligt upplysa barnet om att han eller hon är adopterad.

Som skäl för förslaget om en ny, allmän bestämmelse om barnets rätt till information och rätt att komma till tals anför regeringen att den anser att det finns anledning att förbättra barnets rätt till delaktighet i adoptionsärenden i förhållande till vad som gäller i dag. Skälen till detta är i huvudsak två. Det ena skälet är att barnets rätt till delaktighet hänger samman med rätten till information. För att barnet ska kunna framföra sina åsikter behöver han eller hon ha fått den information som krävs för att kunna sätta sig in i frågan och överblicka konsekvenserna av ett ställningstagande. Det andra skälet är att barnets rätt till delaktighet inte bör vara begränsad till själva adoptionsbeslutet. Barnets rätt till delaktighet bör enligt regeringen avse adoptionsprocessen som helhet.

Regeringen anser mot den bakgrunden att det bör införas en bestämmelse som tydliggör barnets rätt till delaktighet. För att tydliggöra att rätten till delaktighet gäller under hela handläggningen av adoptionsärendet och att det är domstolen som har det yttersta ansvaret för att kraven är uppfyllda anser regeringen att bestämmelsen bör placeras i inledningen av kapitlet om adoption.

Regeringen framhåller att rätten att uttrycka åsikter är en möjlighet för barnet, inte en skyldighet. Barnets önskan om att inte framföra några åsikter ska därför respekteras. Det anförs att det vanligtvis är den som genomför adoptionsutredningen som ska se till att barnet ges möjlighet att framföra sina åsikter.

Regeringen uttalar vidare att en förutsättning för att ett barn ska kunna komma till tals och uttrycka sina åsikter på ett adekvat sätt är att barnet får information. Med detta avses sådan information som är av betydelse för barnet. Informationen ska inte begränsas till faktauppgifter utan ska även beskriva hur uppgifterna som barnet lämnar kommer att användas och vilken betydelse åsikterna kan få. Det är den som samtalar med barnet som ansvarar för att barnet får relevant information. I de flesta fall bör detta enligt regeringen ske inom ramen för adoptionsutredningen. Informationen ska anpassas till barnets ålder och mognad på ett sådant sätt att barnet kan ta till sig den.

Som skäl för förslaget om betydelsen av barnets åsikter framhåller regeringen att det är viktigt att barnets åsikter beaktas i adoptionsärendet och att det är angeläget att även yngre barn ges en möjlighet att få sina åsikter framförda och beaktade. Domstolen bör därför – även i det fall barnets samtycke inte krävs – ta hänsyn till barnets åsikter med beaktande av hans eller hennes ålder och mognad. För att markera att åsikterna ska beaktas även om barnet inte kan ge uttryck för en tydlig inställning anser regeringen att uttrycket åsikter bör användas i stället för, som i dag, begreppet vilja.

Att barnets ålder och mognad ska beaktas medför enligt regeringen att hänsyn ska tas i högre grad till de äldre barnens åsikter än till de yngre barnens. Enbart ålder kan dock, understryks det, inte avgöra vikten av ett barns åsikter. Hur mycket ett barn förstår är inte på ett entydigt sätt knutet till barnets ålder. Mognad avser i sin tur förmågan att förstå och bedöma konsekvenserna av en särskild fråga, varvid den fortlöpande utvecklingen av barnets förmågor måste beaktas.

Som skäl för förslaget om barnets samtycke framhåller regeringen inledningsvis att det är en livsavgörande händelse för ett barn att bli adopterad. Ett adoptionsbeslut är ju – till skillnad från t.ex. beslut om vårdnad – definitivt på så sätt att det rättsliga förhållandet till de ursprungliga föräldrarna upphör. Enligt regeringens uppfattning är det därför mycket viktigt att ett barn som har uppnått en viss mognad har ett bestämmande inflytande över frågan om huruvida han eller hon ska adopteras.

Regeringen redovisar att det i dag uppställs ett krav på barnets samtycke från tolv års ålder. Detta krav fanns redan i 1917 års adoptionslag. Enligt 2008 års Europarådskonvention ska samtycke krävas från i vart fall 14 års ålder. I Norge gäller som i Sverige ett krav på samtycke från tolv års ålder. Vid en jämförelse med samtyckeskrav i annan svensk lagstiftning noterar regeringen att den som har fyllt tolv år inte kan inträda i eller utträda ur ett trossamfund utan eget samtycke och att det vid en ansökan enligt lagen (2016:1013) om personnamn finns ett krav på samtycke från tolv års ålder.

Regeringen redovisar vidare att utredningen föreslår att kravet på samtycke från tolv års ålder ska behållas. Några remissinstanser anser däremot att det finns en risk för att tolvårsgränsen leder till tröskeffekter, dvs. att barn som är något yngre än tolv år inte ges ett tillräckligt inflytande över beslutet. En remissinstans anser att åldersgränsen bör sänkas till tio år.

Regeringen bedömer att risken för tröskeffekter inte skulle försvinna med en sänkt åldersgräns. Däremot riskerar en sänkt åldersgräns enligt regeringen att leda till att barn som inte är mogna att ta ställning till frågan om adoption avkrävs ett besked. Regeringen anför att det i finsk rätt finns en s.k. mjuk vetorätt. Där kombineras ett krav på samtycke för den som har fyllt tolv år med en regel om att adoption inte kan beslutas mot barnets vilja om barnet är yngre än tolv år men så utvecklat att avseende kan fästas vid hans eller hennes vilja. Regeringen instämmer i denna del i utredningens bedömning att en mjuk vetorätt riskerar att bli otydlig och svår att tillämpa i praktiken.

Regeringen understryker att kravet på samtycke från tolv års ålder inte innebär att yngre barns åsikter saknar betydelse. Regeringen hänvisar till sitt förslag om att barnet ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör adoptionen och att barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Förslagen stämmer enligt regeringen överens med de krav som barnkonventionen ställer upp för barnets delaktighet. Yngre barns rätt att komma till tals tillgodoses härigenom, och det görs tydligt att deras åsikter i adoptionsfrågan ska beaktas och ha betydelse vid domstolens beslut. Samtidigt möjliggörs enligt regeringens uppfattning i större utsträckning en mer nyanserad bedömning än vad en lösning liknande den finska ordningen skulle ge.

Regeringen anser därför alltså att huvudregeln även fortsättningsvis bör vara att ett barn som har fyllt tolv år ska samtycka till en adoption för att den ska kunna genomföras.

Utredningen inför domstolens beslut och domstolsprövningen

Utöver den allmänna bestämmelsen om barnets rätt till information och att komma till tals som beskrivits ovan föreslår regeringen även bestämmelser om en bättre utredning inför domstolens beslut i form av en adoptionsutredning som ska följa samma ordning som vårdnadsutredningar. Syftet är att möjliggöra en effektivare adoptionsprocess och samtidigt se till att adoptionsutredningarna håller en hög kvalitet. Regeringens förslag innehåller vidare tydligare bestämmelser om domstolens handläggning av adoptionsärenden i fråga om bl.a. domstolens utredningsskyldighet och vilka som ska ges tillfälle att yttra sig direkt till domstolen. Bestämmelserna innebär bl.a. följande.

Om ansökan avser adoption av ett barn, ska rätten uppdra åt socialnämnden att utse någon att genomföra en adoptionsutredning. Den som genomför adoptionsutredningen ska utreda om förutsättningarna för adoption är uppfyllda. Utredaren ska alltid försöka klarlägga barnets och föräldrarnas inställning. Utredaren ska redovisa det som har framkommit för domstolen och även lämna ett förslag till beslut.

Domstolen har en utredningsskyldighet som innebär att domstolen ska se till att adoptionsärendet blir tillräckligt utrett. I detta ligger det som tidigare anförts om att det är domstolen som har det yttersta ansvaret för att kraven på barnets rätt till delaktighet är uppfyllda i ärendet.

Domstolen ska som huvudregel ge den som är förälder till den som sökanden vill adoptera tillfälle att yttra sig inom en viss tid. Den som sökanden vill adoptera ska få tillfälle att yttra sig om han eller hon har fyllt 18 år och det inte är uppenbart obehövligt.

När det gäller bestämmelserna om vilka som domstolen ska ge tillfälle att yttra sig handlar det i praktiken om ett krav på skriftväxling med vissa personer, även om det också finns en möjlighet att hålla ett sammanträde i ärendet. Regeringen anför i denna del bl.a. att den som sökanden vill adoptera naturligtvis är i högsta grad berörd av adoptionen. Om den som sökanden vill

adoptera är över 18 år, bör därför han eller hon få tillfälle att yttra sig. Det framhålls vidare att även den som är under 18 år har rätt att komma till tals i adoptionsärendet och att det för barn över 12 år finns ett krav på samtycke. Om den som sökanden vill adoptera är under 18 år, är det enligt regeringen oftast lämpligast att barnet får tillfälle att komma till tals inom ramen för adoptionsutredningen. Regeringen anser därför att det inte bör införas någon bestämmelse om att domstolen ska ge den som är under 18 år tillfälle att yttra sig direkt till domstolen.

Föräldrarnas samtycke

Regeringen föreslår i propositionen att det vid adoption av ett barn även fortsättningsvis ska krävas att en förälder som är vårdnadshavare samtycker till adoptionen.

Det föreslås vidare att det inte heller i fortsättningen ska krävas samtycke från den förälder som inte är vårdnadshavare.

Det ska även fortsättningsvis finnas vissa möjligheter att besluta om adoption utan en vårdnadshavares samtycke. Samtycke ska inte krävas från den som befinner sig på okänd ort eller som är varaktigt förhindrad att samtycka till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande. Det införs däruöver en möjlighet till undantag från samtycke om det finns synnerliga skäl.

Det som gäller för en förälder som är vårdnadshavare föreslås gälla även en särskilt förordnad vårdnadshavare eller någon annan som enligt lag eller sedvänja i en annan stat får anses ha trätt i föräldrarnas ställe.

Det ska även fortsättningsvis krävas att samtycke från den som har fött barnet lämnas först när den föräldern har återhämtat sig tillräckligt efter barnets födelse.

Som utgångspunkt för sina förslag framhåller regeringen att det är en grundläggande princip i svensk rätt att en adoption är frivillig. Det gällande regelverket innebär att en förälder som är vårdnadshavare i princip har vetorätt i adoptionsärendet, medan en förälder utan del i vårdnaden inte har det. Reglerna om krav på föräldrarnas samtycke kan enligt regeringen sägas ge uttryck för en avvägning mellan å ena sidan värdet av att adoptioner som är till barnets bästa kommer till stånd och å andra sidan föräldrarnas rättigheter. Inställningen hos en förälder som inte är vårdnadshavare ska beaktas vid bedömningen av om adoptionen är lämplig, och barnets föräldrar ska i regel få tillfälle att yttra sig oavsett om de har del i vårdnaden eller inte.

När det gäller de närmare skälen för förslaget om att vårdnadshavares vetorätt ska behållas redovisar regeringen att frågan om huruvida kravet på vårdnadshavares samtycke bör lättas upp har aktualiserats främst i samband med diskussioner om värdet av att barn som är placerade i familjehem adopteras. Regeringen förklarar att i Sverige används vårdnadsöverflyttning i stor utsträckning för att uppnå trygghet och stabilitet i tillvaron för barn som under lång tid är familjehemsplacerade. I vissa andra länder används i stället adoption för att uppnå detta. Det har, anförts det vidare, i olika sammanhang

framförts att nationella adoptioner borde ske i fler fall, särskilt när det gäller barn som placeras i familjehem som spädbarn eller som har varit placerade i familjehem under lång tid. I samband med detta har det gjorts gällande att kravet på vårdnadshavarens samtycke hindrar att fler adoptioner kommer till stånd.

Regeringen framhåller att kravet på föräldrarnas samtycke är en grundläggande del i adoptionslagstiftningen, vilket hänger samman med att adoption i svensk rätt är en frivillig åtgärd. En adoption är mycket ingripande och kan inte upphävas på annat sätt än genom en ny adoption. Enligt regeringens uppfattning måste det därför krävas mycket starka skäl för att överge kravet på samtycke. Regeringen påpekar även att vetorätten redan är begränsad, eftersom den endast gäller vårdnadshavare.

Regeringen redovisar att utredningen kommer till slutsatsen att det saknas stöd för att just föräldrarnas vetorätt är anledningen till det låga antalet adoptioner av barn i Sverige och att utredningen inte föreslår någon förändring av kravet på samtycke från en förälder som är vårdnadshavare. Ingen remissinstans invänder mot denna bedömning. Inte heller 2015 års tvångsvårdsutredning (SOU 2015:71) gör någon annan bedömning. Den utredningen konstaterar att det i Norge, där möjligheten till tvångsadoption har funnits sedan 1950-talet, genomförs endast ett trettiotal adoptioner per år av samhällsvårdade barn med eller utan samtycke och att det i Danmark uppges ha genomförts totalt tio adoptioner enligt den lagstiftning om tvångsadoption som infördes 2009. Detta ska enligt regeringen jämföras med att i genomsnitt 24 familjehemsplacerade barn per år har adopterats i Sverige under den senaste tioårsperioden.

Mot den bakgrunden anser regeringen att det inte finns tillräckliga skäl för att möjliggöra adoption mot vårdnadshavarens vilja i syfte att få till stånd fler nationella adoptioner i samband med familjehemsplaceringar. Vårdnadshavarens vetorätt bör därför enligt regeringen behållas.

Vuxenadoption

Det föreslås att förutsättningarna för att adoptera en vuxen ska regleras särskilt.

En vuxen ska få adopteras om det finns särskild anledning till en adoption med hänsyn till det personliga förhållandet mellan sökanden och den som sökanden vill adoptera och om adoptionen även i övrigt är lämplig. Vid bedömningen av om det finns särskild anledning till en adoption ska det särskilt beaktas om sökanden har uppfostrat den som sökanden vill adoptera eller om adoptionen annars avser att bekräfta en relation motsvarande den mellan barn och förälder.

En vuxen ska få adopteras endast om han eller hon själv samtycker till adoptionen. Ett samtycke ska dock inte krävas om den som ska adopteras är varaktigt förhindrad att samtycka till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande.

Den som ska lämna samtycke ska få information om innebörden av en adoption och ett samtycke innan samtycke lämnas.

Avsikten med regleringen är enligt regeringen att en adoption liksom tidigare ska bli aktuell i första hand i situationer när sökanden är en styvförälder eller har varit familjehemsförälder eller av någon annan anledning har uppfostrat den som sökanden vill adoptera.

Övriga ändringar i föräldrabalken

I propositionen föreslår regeringen, utöver vad som redovisats ovan, bl.a. följande ändringar i föräldrabalken.

Den som har fyllt 18 år ska kunna prövas som adoptivförälder, vilket innebär att 25-årsgränsen tas bort.

De särskilda bestämmelserna i föräldrabalken om adoption av eget barn och omadoption tas bort, och bestämmelsen om rättsverkningarna av en adoption förtydligas så att den omfattar även omadoption.

En ansökan om adoption ska inte heller framöver få bifallas om det från någon sida har getts eller utlovats ersättning eller om det har avtalats om bidrag till barnets underhåll. Ett sådant avtal om ersättning eller underhåll ska vara utan verkan. Förbudet mot ersättning vid adoption skärps genom att reglerna om underhållsbidrag i form av ett engångsbelopp tas bort.

Lagförslagen i övrigt

Medgivandeprövningen vid en internationell adoption

Enligt 6 kap. 12 § socialtjänstlagen (2001:453) får ett barn som har sin hemvist utomlands inte tas emot i syfte att adopteras utan socialnämndens medgivande. Ett medgivande ska inhämtas innan barnet lämnar den stat där barnet har sin hemvist. Medgivande får lämnas endast om den som ansöker är lämpad att adoptera.

Regeringen föreslår att socialnämnden vid medgivandeprövningen ska göra en samlad bedömning av sökandens lämplighet. Vid den bedömningen ska särskilt beaktas

- sökandens kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov och den planerade adoptionens innebörd
- sökandens personliga egenskaper och sociala nätverk
- sökandens ålder och hälsotillstånd
- stabiliteten i relationen, om ett medgivande söks av makar eller sambor.

Regeringen föreslår även ett stärkt skydd vid adoption av ett känt barn. Sökandens lämplighet ska då prövas i förhållande till det enskilda barnet, och det ska även i övrigt kunna antas att adoptionen är till barnets bästa.

Det föreslås vidare att giltighetstiden för ett medgivande att ta emot ett barn för adoption ska förlängas från två till tre år. Giltighetstiden ska räknas fram till den tidpunkt då barnet tas emot i sökandens vård.

Adoptioner i internationella situationer

Regeringen föreslår en ny lag om adoption i internationella situationer, som ska ersätta 1971 års lag i samma ämne. Den nya lagen reglerar svensk domstols internationella behörighet, tillämplig lag, när utländska beslut erkänns i Sverige och rättsverkningar av sådana beslut. Lagen gäller i den utsträckning inget annat följer av 1931 års förordning avseende de nordiska länderna eller av annan lag. Lagen innebär bl.a. följande.

Svensk domstol ska vara behörig att pröva en ansökan om adoption om sökanden eller någon av sökandena har sin hemvist i Sverige. Detsamma ska gälla om det tilltänkta adoptivbarnet har sin hemvist här eller om det med beaktande av annan anknytning till Sverige finns särskilda skäl att saken prövas här. En ansökan om adoption som prövas av svensk domstol ska även fortsättningsvis prövas enligt svensk lag.

Möjligheterna till automatiskt erkännande av utländska adoptionsbeslut utökas. Liksom tidigare ska ett adoptionsbeslut som har meddelats i adoptivföräldrarnas hemviststat erkännas i Sverige. Därutöver ska ett utländskt adoptionsbeslut erkännas i Sverige om beslutet har meddelats eller annars gäller i den stat där adoptivbarnet hade sin hemvist när förfarandet inleddes. Detta innebär att adoptivföräldern inte längre behöver ansöka om godkännande hos Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd för att adoptionen i dessa fall ska gälla i Sverige.

Ett utländskt adoptionsbeslut som erkänns i Sverige ska fullt ut ha de rättsverkningar som följer av ett svenskt adoptionsbeslut.

Övrigt

Regeringen föreslår, utöver vad som redovisats ovan, bl.a. följande lagändringar.

Hänvisningar till föräldrabalkens regler om adoption som finns i annan lagstiftning ändras så att de stämmer överens med de föreslagna förändringarna, bl.a. att sambor ska kunna adoptera. Även hänvisningar till 1971 års lag justeras med anledning av den nya lagen om adoption i internationella situationer.

Begränsningarna i socialförsäkringsbalken och föräldraledighetslagen (1995:584) av rätten till adoptionsbidrag, föräldraledighet och föräldrapenning som gäller vid adoption av eget barn tas bort.

Bestämmelserna i socialförsäkringsbalken som reglerar rätten till socialförsäkringsförmåner i samband med adoption ändras så att den relevanta tidpunkten är när barnet tas emot i den blivande adoptivföräldrarnas vård, oavsett om det sker i hemmet eller någon annanstans.

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 4 föreslås att riksdagen ska avslå regeringens förslag om att en person som är gift eller sambo ska kunna adoptera ensam, om den andra maken eller sambon

befinner sig på okänd ort eller är varaktigt förhindrad att adoptera till följd av psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande. Motionärerna anför att barn som lever med en förälder som lider av en psykisk sjukdom utgör en riskgrupp, och de anser att förslaget har ett renodlat föräldraperspektiv.

I kommittémotion 2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör se över hur adoptionslagstiftningen kan utformas på ett sådant sätt att den tydligt skiljer mellan adoption av barn och adoption av vuxna.

Ett motsvarande förslag lämnas i motion 2017/18:2403 av Boriana Åberg (M).

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottet konstaterar i likhet med regeringen att i förhållande till hur dagens samhälle ser ut och de värderingar som är utgångspunkten för den familjerättsliga lagstiftningen i övrigt framstår lagstiftningen om adoption som ålderdomlig, snårig och alltför formell. Utskottet ser mot den bakgrunden som utgångspunkt positivt på regeringens förslag om en modernisering av regelverket i syfte att stärka barnrättsperspektivet och skapa bättre förutsättningar för ett effektivt förfarande som uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet.

Ändringar i föräldrabelken

Sambors rätt att adoptera och möjligheten att adoptera ensam

När det gäller förslaget om att sambor ska kunna adoptera på samma sätt som gifta par anser utskottet i likhet med regeringen att frågor om adoption i största möjliga utsträckning bör bygga på individuella bedömningar utifrån omständigheterna i det enskilda fallet och att generella begränsningar bör uppställas endast om det finns sakliga skäl för det. Att endast makar får adoptera gemensamt är en sådan begränsning av möjligheten att adoptera. Utskottet instämmer vidare i regeringens uppfattning att barnets bästa värnas bättre genom att det i samtliga fall görs noggranna prövningar av stabiliteten i parets relation än genom en generell begränsning som innebär att en stor grupp blir formellt uteslutna från möjligheten att adoptera. Mot den bakgrunden och av de skäl som i övrigt anförts i propositionen, vilka bl.a. bemöter invändningar kopplade till frågan om juridisk trygghet för barnet och förenligheten med 1993 års Haagkonvention, ställer sig utskottet därför bakom regeringens förslag i denna del.

När det sedan gäller förslaget om en möjlighet att i vissa fall adoptera ensam innebär gällande rätt att en make kan genomföra en adoption på egen hand om den andra maken antingen vistas på okänd ort eller lider av en allvarlig psykisk störning.

Utskottet delar till att börja med regeringens bedömning att möjligheten för en make att adoptera ensam om den andra maken befinner sig på okänd ort bör gälla även för en sambo, eftersom det inte finns anledning att i denna situation behandla sambor annorlunda än makar. En annan sak är, som regeringen påpekar, att det inte lär vara vanligt förekommande att ett samboförhållande anses bestå trots att paret inte bor ihop.

Vad därefter gäller möjligheten att adoptera ensam om partnern lider av en psykisk sjukdom konstaterar utskottet i likhet med regeringen att bestämmelsen inte endast gäller vid adoption av barn utan även vid vuxenadoption, då relationen mellan sökanden och den som sökanden vill adoptera alltså motsvarar den mellan ett barn och en förälder. Som regeringen påpekar kan det mycket väl tänkas att undantaget kan fylla en funktion i en sådan situation. När det rör sig om en adoption av ett barn är det vidare möjligt att tänka sig situationer där det skulle anses vara till barnets bästa att låta en make eller sambo ensam genomföra en adoption när den andra maken eller sambon lider av en psykisk sjukdom. I en sådan situation bör, som regeringen framhåller, makens eller sambons psykiska sjukdom vägas in i bedömningen av om adoptionen är lämplig. Prövningen måste alltid göras med beaktande av samtliga omständigheter. Som regeringen anför kan det antas att undantaget kommer att tillämpas ytterst sällan, eftersom det krävs att övriga förutsättningar för adoption är uppfyllda.

Med det sagda och av de skäl som i övrigt anförs i propositionen ställer sig utskottet därför även bakom regeringens förslag om möjligheten att i vissa fall adoptera ensam. Detta innebär att motion 2017/18:4006 (KD) yrkande 4 bör avslås.

Barnrättsperspektivet samt barnets delaktighet och samtycke

Utskottet ser till att börja med positivt på regeringens förslag om att barnets bästa ska vara viktigast vid alla frågor som rör adoption av ett barn och att detta bl.a. ska komma till uttryck i den lämplighetsbedömning som ska göras inför en adoption.

När det gäller barnets delaktighet i adoptionsprocessen ser utskottet positivt på att det införs en ny, allmän bestämmelse om att barnet ska få information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör adoptionen. Genom att bestämmelsen placeras i inledningen av kapitlet om adoption tydliggörs att rätten till delaktighet gäller under hela handläggningen av adoptionsärendet och att det är domstolen som har det yttersta ansvaret för att kraven är uppfyllda.

Utskottet anser vidare att förslaget om betydelsen av barnets åsikter är väl avvägt. Regleringen innebär att domstolen – även i det fall barnets samtycke inte krävs – ska ta hänsyn till barnets åsikter med beaktande av hans eller hennes ålder och mognad. Genom att uttrycket åsikter används, i stället för hittillsvarande vilja, markeras att åsikterna ska beaktas även om barnet inte kan ge uttryck för en tydlig inställning. Att barnets ålder och mognad ska beaktas medför att hänsyn ska tas i högre grad till de äldre barnens åsikter än

till de yngre barnens. Enbart ålder kan dock, som regeringen också understryker, inte avgöra vikten av ett barns åsikter. Hur mycket ett barn förstår är ju inte på ett entydigt sätt knutet till barnets ålder.

När det sedan gäller förslaget om barnets samtycke anser utskottet i likhet med regeringen att huvudregeln även fortsättningsvis bör vara att ett barn som har fyllt tolv år ska samtycka till en adoption för att den ska kunna genomföras. Liksom regeringen bedömer utskottet att risken för tröskeeffekter inte skulle försvinna med en sänkt åldersgräns och att en sänkt åldersgräns däremot skulle riskera att leda till att barn som inte är mogna att ta ställning till frågan om adoption avkrävs ett besked. Vidare riskerar, som regeringen också anför, en s.k. mjuk vetorätt att bli otydlig och svår att tillämpa i praktiken. Utskottet vill dock i likhet med regeringen understryka att kravet på samtycke från tolv års ålder inte innebär att yngre barns åsikter saknar betydelse. Enligt vad som redovisas ovan ska barnet ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör adoptionen, och barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Yngre barns rätt att komma till tals tillgodoses härigenom, och det görs tydligt att deras åsikter i adoptionsfrågan ska beaktas och ha betydelse vid domstolens beslut. Detta möjliggör en nyanserad bedömning.

Utskottet ser vidare positivt på regeringens förslag om barnets rätt till upplysning om adoptionen.

Det har inte väckts någon motion som går emot att riksdagen nu antar regeringens lagförslag i aktuella delar. Med det som sagts ovan och av de skäl som i övrigt anförts i propositionen ställer sig utskottet därför bakom förslagen.

Utredningen inför domstolens beslut och domstolsprövningen

Utskottet ser positivt på regeringens förslag om en bättre utredning inför domstolens beslut i form av en adoptionsutredning som ska följa samma ordning som vårdnadsutredningar. Regleringen är enligt utskottets mening väl ägnad att möjliggöra en effektivare adoptionsprocess samtidigt som adoptionsutredningarna håller en hög kvalitet. Utskottet ser också positivt på regeringens förslag om tydligare bestämmelser om domstolens handläggning av adoptionsärenden i fråga om bl.a. domstolens utredningsskyldighet. När det gäller frågan om vilka personer som ska ges tillfälle att yttra sig direkt till domstolen anser utskottet i likhet med regeringen att om den som sökanden vill adoptera är under 18 år, är det oftast lämpligast att barnet får tillfälle att komma till tals inom ramen för adoptionsutredningen. Utskottet delar därför regeringens bedömning att det inte bör införas någon bestämmelse om att domstolen ska ge den som är under 18 år tillfälle att yttra sig direkt till domstolen.

Det har inte väckts någon motion som går emot att riksdagen nu antar regeringens lagförslag i aktuella delar. Med det som sagts ovan och av de skäl som i övrigt anförts i propositionen ställer sig utskottet därför bakom förslagen.

Föräldrarnas samtycke

Utskottet konstaterar i likhet med regeringen att det är en grundläggande princip i svensk rätt att en adoption är frivillig. Det gällande regelverket innebär att en förälder som är vårdnadshavare i princip har vetorätt i adoptionsärendet, medan en förälder som är utan del i vårdnaden inte har det. Som regeringen påpekar kan reglerna om krav på föräldrarnas samtycke sägas ge uttryck för en avvägning mellan å ena sidan värdet av att adoptioner som är till barnets bästa kommer till stånd och å andra sidan föräldrarnas rättigheter. Vidare saknas det, som regeringen redogör för, stöd för påståendet att just vårdnadshavares vetorätt skulle vara anledningen till det låga antalet adoptioner av barn i Sverige. Mot den bakgrunden delar utskottet regeringens bedömning att det inte finns tillräckliga skäl för att möjliggöra adoption mot vårdnadshavares vilja i syfte att få till stånd fler nationella adoptioner i samband med familjehemsplaceringar.

Det har inte väckts någon motion som går emot att riksdagen nu antar regeringens lagförslag i aktuella delar. Med det som sagts ovan och av de skäl som i övrigt anförs i propositionen ställer sig utskottet därför bakom förslagen.

Vuxenadoption

Utskottet ser positivt på regeringens förslag om att förutsättningarna för att adoptera en vuxen ska regleras särskilt och konstaterar att avsikten liksom tidigare är att vuxenadoption ska bli aktuell i första hand i situationer när sökanden är en styvförälder eller har varit familjehemsförälder eller av någon annan anledning har uppfostrat den som sökanden vill adoptera. Det har inte väckts någon motion som går emot att riksdagen nu antar regeringens lagförslag i aktuella delar. Med det som sagts ovan och av de skäl som i övrigt anförs i propositionen ställer sig utskottet därför bakom förslagen.

Genom den nya regleringen får önskemålen i motionerna 2017/18:2403 (M) och 2017/18:3217 (M) yrkande 5 anses vara tillgodosedda, och motionsyrkandena bör därför avslås.

Övriga ändringar i föräldrabalken

Det har inte väckts någon motion som går emot att riksdagen antar regeringens förslag till övriga ändringar i föräldrabalken. Utskottet ställer sig därför bakom förslagen av de skäl som anförs i propositionen.

Lagförslagen i övrigt

När det gäller medgivandeprovningen vid internationella adoptioner ser utskottet positivt på regeringens förslag om att socialnämnden ska göra en samlad bedömning av sökandens lämplighet utifrån alla relevanta omständigheter. Utskottet ser också positivt bl.a. på förslaget om ett stärkt skydd vid adoption av ett känt barn som syftar till att adoptioner som inte är till barnets bästa ska kunna avstyras i ett så tidigt skede som möjligt.

Utskottet ser vidare positivt på regeringens förslag om en ny lag om adoption i internationella situationer, som bl.a. innebär utökade möjligheter till automatiskt erkännande av utländska adoptionsbeslut.

Det har inte väckts någon motion som går emot att riksdagen antar regeringens lagförslag i aktuella delar. Med det som sagts ovan och av de skäl som i övrigt anförs i propositionen ställer sig utskottet därför bakom förslagen.

En annan åtgärd som bör vidtas gäller de ändringar i socialtjänstlagen (2001:453) som föreslås i proposition 2017/18:155 Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap punkten 3. Socialutskottet har i sitt betänkande 2017/18:SoU20 i sak ställt sig bakom de ändringar som föreslås i proposition 2017/18:155 men av samordningsskäl överlåtit behandlingen av den författningstekniska regleringen till civilutskottet i det nu aktuella betänkandet. För att samordna lagförslagen bör riksdagen anta utskottets förslag i bilaga 3. Utskottet tillstyrker således även proposition 2017/18:155 punkten 3.

Utskottet övergår nu till att under skilda rubriker behandla de motionsyrkanden som innehåller förslag om tillkännagivanden i frågor som anknyter till lagförslagen.

Sambors rätt att adoptera

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om sambors rätt att adoptera. Utskottet hänvisar till innehållet i det lagförslag som utskottet har ställt sig bakom.

Jämför reservation 2 (KD).

Motionen

I kommittémotion 2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 1 föreslås att riksdagen ska avslå regeringens förslag om att sambor ska kunna adoptera. Motionärerna hänvisar till invändningar från vissa remissinstanser om vikten av stabilitet i sökandenas relation, om en försämrad juridisk trygghet för barnet och om att förslaget skulle strida mot 1993 års Haagkonvention och principen om barnets bästa.

I samma motion föreslås även två tillkännagivanden om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att sambor ges rätt att adoptera endast i vissa fall. Enligt motionärerna bör sambor gemensamt kunna adoptera ett barn som är eller har varit familjehemsplacerad hos dem (yrkande 2). Vidare bör en sambo kunna adoptera den andra sambons barn genom en styvbarnsadoption (yrkande 3). Motionärerna menar att den omständigheten att barnet redan har en relation till samborna i dessa fall väger tyngre.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare i betänkandet ställt sig bakom regeringens lagförslag om att sambor ska kunna adoptera på samma sätt som gifta par. Utskottet har bl.a. hänvisat till att barnets bästa värnas bättre genom att det i samtliga fall görs noggranna prövningar av stabiliteten i parets relation än genom en generell begränsning som innebär att en stor grupp blir formellt uteslutna från möjligheten att adoptera. Utskottet har även hänvisat till de skäl som anförs i propositionen i frågan om juridisk trygghet för barnet och förenligheten med 1993 års Haagkonvention. Utskottet anser mot den bakgrunden att det inte finns skäl att föreslå någon åtgärd med anledning av motionen, och motionsyrkandena bör därför avslås.

Barnets rätt att komma till tals i adoptionsprocessen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om barnets rätt att komma till tals i adoptionsprocessen. Utskottet hänvisar till innehållet i det lagförslag som utskottet har ställt sig bakom.

Jämför reservation 3 (L, KD).

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:4004 av Christina Örnebjär m.fl. (L) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som ytterligare stärker barnets rätt att komma till tals genom hela adoptionsprocessen. Motionärerna anser att domstolen ska vara skyldig att ge även den som är under 18 år tillfälle att yttra sig direkt till domstolen.

Ett motsvarande förslag läggs fram i kommittémotion 2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 5.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare i betänkandet ställt sig bakom regeringens lagförslag när det gäller regleringen av barnets delaktighet i adoptionsprocessen genom att det införs en ny, allmän bestämmelse om att barnet ska få information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör adoptionen. Genom att bestämmelsen placeras i inledningen av kapitlet om adoption tydliggörs att rätten till delaktighet gäller under hela handläggningen av adoptionsärendet och att det är domstolen som har det yttersta ansvaret för att kraven är uppfyllda. Utskottet har vidare ställt sig bakom regeringens lagförslag när det gäller utredningen inför domstolens beslut och domstolsprövningen. Regleringen innebär att det är domstolen som har det yttersta ansvaret för att utredningen i ärendet är fullständig, men att tanken är att utredningen ska vara genomförd i och med att adoptionsutredningen överlämnas – detta eftersom

det oftast är lämpligast att barnet får tillfälle att komma till tals inom ramen för adoptionsutredningen. Domstolen är mot den bakgrunden inte skyldig att ge den som är under 18 år tillfälle att yttra sig direkt till domstolen.

Eftersom utskottet alltså anser att regleringen är väl avvägd finns det inte skäl att föreslå någon åtgärd med anledning av motionerna, och motionsyrkandena bör därför avslås.

Barnets samtycke och betydelsen av barnets åsikter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om barnets samtycke och betydelsen av barnets åsikter. Utskottet hänvisar till innehållet i det lagförslag som utskottet har ställt sig bakom.

Jämför reservation 4 (M, C).

Motionen

I kommittémotion 2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som dels anger att barnets åsikter ska tillmätas stor betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad, dels innebär att barnets ålder inte ska vara styrande för frågan om samtycke utan att även yngre barn ska kunna samtycka.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare i betänkandet ställt sig bakom regeringens lagförslag när det gäller barnets samtycke och betydelsen av barnets åsikter med hänvisning till att regleringen är väl avvägd och möjliggör en nyanserad bedömning. Förslagen innebär att adoption av ett barn som har fyllt tolv år ska kräva barnets samtycke och att domstolen – även i det fall barnets samtycke inte krävs – ska ta hänsyn till barnets åsikter med beaktande av hans eller hennes ålder och mognad.

Mot den bakgrunden anser utskottet inte att det finns skäl att föreslå någon åtgärd med anledning av motionen, och motionsyrkandet bör därför avslås.

Vårdnadshavares vetorätt samt åtgärder för att främja nationella adoptioner

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om vårdnadshavares vetorätt och om åtgärder för att främja nationella adoptioner. Utskottet hänvisar till innehållet i det lagförslag som utskottet har ställt sig bakom och till pågående arbete.

Jämför reservation 5 (M, C, KD), 6 (SD) och 7 (L).

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:982 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 40 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som möjliggör adoption mot vårdnadshavarens vilja, i de fall det finns särskilda förutsättningar. Motionärerna anser att det bör bli lättare för familjehemsföräldrar att adoptera barn som har bott hos dem under en längre tid. Samma förslag läggs fram i kommittémotion 2017/18:983 av Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) yrkande 6.

I kommittémotion 2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör vidta åtgärder för att främja adoptioner av familjehemsplacerade barn.

Motsvarande förslag läggs fram i kommittémotionerna 2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 2 och 2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 9.

Motsvarande yrkanden finns även i motionerna 2017/18:1749 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Ellen Juntti (båda M), 2017/18:3036 av Helena Bouveng (M) och 2017/18:3098 av Eva Lohman (M).

Ett liknande förslag finns också i kommittémotion 2017/18:4002 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD).

I motion 2017/18:418 av Christina Örnebjär (L) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör vidta åtgärder för att främja adoptioner av barn till föräldrar med kognitiva svårigheter.

Den nya regleringen om adoptioner

Som framgår ovan innebär den nya regleringen om adoptioner att det vid adoption av ett barn även fortsättningsvis ska krävas att en förälder som är vårdnadshavare samtycker till adoptionen och att det inte heller i fortsättningen ska krävas samtycke från en förälder som är utan del i vårdnaden. Vidare ska det även fortsättningsvis finnas vissa möjligheter att besluta om adoption utan en vårdnadshavares samtycke. Samtycke ska inte krävas från den som befinner sig på okänd ort eller som är varaktigt förhindrad att samtycka till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande

förhållande. Utöver detta finns en möjlighet till undantag från kravet på samtycke om det finns synnerliga skäl.

Propositionen

Regeringen behandlar i propositionen, i anslutning till sina förslag om föräldrarnas samtycke, frågan om huruvida det inom ramen för detta lagstiftningsärende bör övervägas åtgärder i syfte att främja samförstånds lösningar om nationell adoption.

Regeringen förklarar att både 2008 års adoptionsutredning och 2015 års tvångsvårdsutredning ger stöd för att det kan finnas anledning att aktualisera frågan om adoption i fler fall än som görs i dag. Utredningarna kommer fram till att det bör utvecklas arbetsmetoder för att främja samförstånds lösningar. 2015 års tvångsvårdsutredning konstaterar i betänkandet Barns och ungas rätt vid tvångsvård (SOU 2015:71) att socialnämnden inom ramen för nuvarande regler har en viktig roll i att bemöta föräldrar på ett professionellt sätt om de önskar adoptera bort sitt barn. Den utredningen konstaterar även att det är viktigt att familjehemsföräldrar kan få information om vilka möjligheter som finns att i frivilliga former adoptera det placerade barnet och få stöd i en sådan process. Övervägandena i betänkandet från 2015 års tvångsvårdsutredning omfattas inte av detta lagstiftningsärende utan bereds i Regeringskansliet.

Vidare redovisar regeringen att det inom Socialstyrelsen pågår arbete med att revidera olika relevanta publikationer i syfte att bl.a. uppmärksamma möjligheten till adoption. Frågan övervägs dessutom inom ramen för regeringens arbete med den sociala barn- och ungdomsvården. I det arbetet ingår även att överväga om det finns anledning att i Sverige utveckla arbetet med s.k. öppna adoptioner, dvs. adoptioner där den adopterade har kontakt med de ursprungliga föräldrarna.

Mot bakgrund av det pågående arbetet gör regeringen bedömningen att det inte finns anledning att inom ramen för detta lagstiftningsärende överväga ytterligare åtgärder i syfte att främja samförstånds lösningar om adoption.

Socialutskottets yttrande

När det gäller de motionsyrkanden som handlar om att se över hur möjligheterna till nationella adoptioner kan stärkas konstaterar socialutskottet att regeringen bereder frågan inom ramen för arbetet med den sociala barn- och ungdomsvården. Socialutskottet anser att detta arbete bör avvaktas och att motionsyrkandena därför bör avstyrkas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare i betänkandet ställt sig bakom regeringens lagförslag om att det vid adoption av ett barn även fortsättningsvis ska krävas att en förälder som är vårdnadshavare samtycker till adoptionen och att det inte heller i

fortsättningen ska krävas samtycke från en förälder som är utan del i vårdnaden. Utskottet har bl.a. hänvisat till att regleringen ger uttryck för en avvägning mellan å ena sidan värdet av att adoptioner som är till barnets bästa kommer till stånd och å andra sidan föräldrarnas rättigheter och vidare att det saknas stöd för påståendet att just vårdnadshavares vetorätt skulle vara anledningen till det låga antalet adoptioner av barn i Sverige. Mot den bakgrunden anser utskottet inte att det finns skäl att föreslå någon åtgärd med anledning av förslagen i motionerna 2017/18:982 (SD) yrkande 40 och 2017/18:983 (SD) yrkande 6. Motionsyrkandena bör därför avslås.

När det sedan gäller frågan om åtgärder för att främja nationella adoptioner delar utskottet regeringens och socialutskottets bedömning att det med hänsyn till det arbete som pågår på området, i enlighet med vad som redovisas ovan, inte finns anledning att inom ramen för detta lagstiftningsärende överväga ytterligare åtgärder för att främja nationella adoptioner. Övriga motionsyrkanden bör därför också avslås.

Vuxenadoption i särskilda fall

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ytterligare möjligheter till vuxenadoption i särskilda fall. Utskottet förutsätter att regeringen vid en lämplig tidpunkt kommer att utreda frågan.

Jämför reservation 8 (L, KD).

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:4004 av Christina Örnebjär m.fl. (L) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör se över möjligheten att låta bara den ena maken eller sambon adoptera en vuxen som tidigare varit familjehemsplacerad hos sökanden. Den situation som åsyftas är när en tidigare familjehemsförälder lever i ett nytt parförhållande och den som ska adopteras inte har någon närmare relation till den nya partnern.

Samma förslag läggs fram i kommittémotion 2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 6.

Den nya regleringen om adoptioner

Den nya regleringen om adoptioner innebär att makar och sambor som huvudregel endast får adoptera gemensamt. Undantag från huvudregeln gäller dels vid styvbarnsadoption (dvs. vid adoption av makens eller sambons barn), dels i vissa särpräglade situationer när maken eller sambon befinner sig på okänd ort eller är varaktigt förhindrad att adoptera på grund av sitt tillstånd. En styvbarnsadoption kan i sin tur endast ske av en makes eller sambos barn. Den nya regleringen innebär vidare att gemensam adoption endast kan

genomföras av två personer som är gifta med varandra eller sambor. Det anförda gäller vid adoption både av barn och av vuxna.

Regeringen redovisar i propositionen, i anslutning till sitt förslag om vuxenadoption, att det i vissa sammanhang har gjorts gällande att det särskilt vid vuxenadoption kan finnas ett behov av att möjliggöra gemensam adoption och styvbarnsadoption även efter en separation. Det kan t.ex. tänkas att någon vill manifesteras sin relation till en styvförälder genom en adoption trots att styvföräldern och den andra föräldern inte längre är gifta eller sambor. På motsvarande sätt kan någon som har vuxit upp i ett familjehem vilja bli adopterad av de tidigare familjehemsföräldrarna först sedan de har separerat. Regeringen förklarar att dessa frågor inte har övervägts av utredningen och att det därför inte finns någon möjlighet för regeringen att inom ramen för detta lagstiftningsärende behandla dem närmare.

Utskottets ställningstagande

Som redovisas i propositionen har regeringen inte haft möjlighet att inom ramen för detta lagstiftningsärende behandla frågan om vuxenadoption för tidigare familjehemsföräldrar som separerat eller för en styvförälder som separerat från den andra föräldern. Samma sak gäller den situation som beskrivs i motionerna när en tidigare familjehemsförälder dessutom lever i en ny parrelation. Utskottet beklagar att dessa frågor inte har kunnat behandlas i ärendet men förutsätter att regeringen vid en lämplig tidpunkt kommer att ta nödvändiga initiativ till att utreda dem. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte finns skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionerna, och motionsyrkandena bör därför avslås.

Enskilda adoptioner och medgivandeutredningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om enskilda adoptioner och medgivandeutredningar. Utskottet hänvisar bl.a. till en aviserad översyn av den internationella adoptionsverksamheten.

Jämför reservation 9 (KD).

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som ytterligare begränsar möjligheten till enskild adoption. Motionärerna hänvisar till utredningens förslag i denna del.

I samma motion yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör vidta nödvändiga åtgärder för att få till mer likvärdiga medgivandeutredningar vid adoption. Enligt motionärerna kan kvaliteten på utredningarna variera mellan olika kommuner.

Propositionen

Enskilda adoptioner

Den som vill adoptera ett barn från utlandet ska enligt 4 § lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling anlita en auktoriserad adoptions-sammanslutning. I vissa fall kan dock en adoption genomföras utan förmedling av en sådan sammanslutning, s.k. enskild adoption. Detta gäller enstaka fall av adoption som avser släktingbarn eller där det annars finns särskilda skäl att adoptera utan förmedling av en auktoriserad sammanslutning. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ska i sådana fall innan barnet lämnar landet pröva om förfarandet är godtagbart.

Regeringen gör i propositionen bedömningen att det för närvarande inte finns skäl att begränsa möjligheterna till enskild adoption.

Som skäl för bedömningen förklarar regeringen inledningsvis att den gällande ordningen innebär att enskild adoption kommer i fråga främst i fall när sökanden har en relation till barnet i fråga, t.ex. om det rör sig om ett släktingbarn. Enskild adoption kan dock även tillåtas om sökanden har bott eller arbetat i ett visst land eller har sitt ursprung där och vill adoptera ett barn från det landet. Regeringen framhåller att kravet enligt socialtjänstlagen på medgivande och tillstånd till att adoptionsförfarandet får fortsätta gäller vid enskild adoption.

Regeringen redovisar att det i olika sammanhang har framförts invändningar mot regleringen av enskilda adoptioner. Det har bl.a. uttalats att adoptionsprocessen vid adoption av ett känt barn inte är tydlig och enhetlig och att regelsystemet kan behöva ses över. Regeringen redovisar vidare att utredningen föreslår att de situationer när enskild adoption får ske ska begränsas ytterligare i förhållande till vad som gäller i dag genom att adoption av ett okänt barn genom enskild adoption inte längre ska tillåtas. Som skäl för förslaget anför utredningen att det generellt sett är bättre att en adoption förmedlas av en auktoriserad adoptions-sammanslutning än att den sker genom enskild adoption, bl.a. eftersom utredningen många gånger är sämre vid en enskild adoption. Bakom förslaget ligger alltså, konstaterar regeringen, inte att det framkommit att barn som kommit till Sverige genom enskild adoption faktiskt farit illa.

Regeringen håller med om att det finns ett värde i att adoptioner som innebär en förmedling av ett på förhand okänt barn i största möjliga utsträckning sköts av auktoriserade sammanslutningar som har kunskap om och erfarenhet av adoptionsförmedling och som står under tillsyn av Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. Regeringen påpekar emellertid att det finns länder som de auktoriserade sammanslutningarna inte

verkar i. Om möjligheterna till enskild adoption begränsas, minskar möjligheterna för barn i dessa länder att få en familj genom internationell adoption. När det inte är möjligt att få hjälp av en adoptionssammanslutning anser regeringen att enskild adoption kan vara ett värdefullt komplement för att möjliggöra för fler barn att få en ny familj genom internationell adoption. Detta talar enligt regeringen för att möjligheten till enskild adoption inte nu bör begränsas.

Eftersom frågan om i vilka fall enskild adoption bör tillåtas hänger samman med hur adoptionsverksamheten i stort är organiserad och hur den möter de behov som finns bedömer regeringen också att det är rimligt att dessa frågor behandlas i ett sammanhang, vilket inte kan göras i detta lagstiftningsärende. Regeringen hänvisar till att den i budgetpropositionen för 2017 konstaterade att det finns behov av att anpassa nuvarande organisering av adoptionsförmedlingsverksamheten och det stöd som lämnas i samband med internationell adoption till nya förhållanden (prop. 2016/17:1 utg.omr. 9 s. 164). Regeringen förklarar att den alltså avser att återkomma till frågan om den internationella adoptionsverksamheten.

Mot denna bakgrund är regeringen av den uppfattningen att utredningens förslag om att begränsa möjligheten till enskild adoption inte bör genomföras.

Regeringen uttalar vidare att i de fall då sökanden redan har en relation till det barn som adoptionen avser finns det sällan ett behov av att en auktoriserad adoptionssammanslutning medverkar vid adoptionen, eftersom det i dessa fall inte sker någon egentlig förmedling. Det konstateras att utredningen inte heller föreslår att denna möjlighet tas bort. I syfte att avstyra olämpliga adoptioner i ett så tidigt skede som möjligt hänvisar regeringen här till sitt förslag ovan om att det vid adoption av ett känt barn ska ske en prövning av om adoptionen kan antas vara till barnets bästa redan vid socialnämndens medgivandeprövning.

Medgivandeutredningar

Regeringen anför i propositionen, i anslutning till sitt förslag om socialnämndens medgivandeprövning, att det behövs vägledning om hur den anpassade lämplighetsbedömningen och bedömningen av om en adoption kan antas vara till barnets bästa ska göras. Regeringen förklarar att den förutsätter att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ser över sina föreskrifter i syfte att anpassa dem till den nya lagstiftningen (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds allmänna råd om socialnämndens handläggning av ärenden om adoption, HSLF-FS 2017:48). Enligt regeringen kan det med anledning av den nu föreslagna lagstiftningen vidare finnas anledning att se över handboken för socialtjänstens handläggning av internationella och nationella adoptioner.

Socialutskottets yttrande

När det gäller enskilda adoptioner anser socialutskottet i likhet med regeringen att frågan om i vilka fall enskild adoption bör tillåtas hänger samman med hur

adoptionsverksamheten i stort är organiserad och hur den möter de behov som finns och att det därför är rimligt att dessa frågor behandlas i ett sammanhang. Socialutskottet delar regeringens bedömning att det inte finns skäl att nu begränsa möjligheterna till enskild adoption.

När det gäller medgivandeutredningar har socialutskottet nyligen (bet. 2017/18:SoU13 s. 84) konstaterat att det finns detaljerade rekommendationer i form av allmänna råd till stöd för handläggningen av ärenden som rör utländska adoptioner. Socialutskottet anser därför att det inte finns skäl för riksdagen att ta något initiativ i frågan.

Socialutskottet anser mot den bakgrunden att civilutskottet bör avstyrka motionsyrkandena.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser i likhet med regeringen och socialutskottet att det är rimligt att i ett sammanhang behandla frågan om i vilka fall enskilda adoptioner bör tillåtas och frågan om hur adoptionsverksamheten i stort är organiserad och möter de behov som finns. Regeringen förklarar i propositionen att den avser att återkomma till frågan om hur den internationella adoptionsverksamheten kan anpassas till nya förhållanden. Mot den bakgrunden och av de skäl som i övrigt anförs i propositionen delar utskottet regeringens bedömning att det för närvarande inte finns skäl att begränsa möjligheterna till enskild adoption. Det finns därför inte anledning att föreslå någon åtgärd med anledning av motion 2017/18:4006 (KD) yrkande 7, och motionsyrkandet bör därför avslås.

När det gäller medgivandeutredningar konstaterar utskottet, i likhet med socialutskottet, att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds allmänna råd om socialnämndens handläggning av ärenden om adoption (HSLF-FS 2017:48) innehåller detaljerade rekommendationer till stöd för handläggning och dokumentation av ärenden som rör adoptioner vid tillämpning av bestämmelsen om medgivandeprövning. Utskottet har tidigare i betänkandet ställt sig bakom regeringens lagförslag om en anpassad medgivandeprövning. Utskottet förutsätter, i likhet med regeringen, att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ser över sina föreskrifter i syfte att anpassa dem till den reviderade medgivandeprövningen. Det kan vidare, som regeringen påpekar, finnas anledning att se över handboken för socialtjänstens handläggning av internationella och nationella adoptioner. Mot den bakgrunden finns det enligt utskottets mening inte skäl att föreslå något initiativ från riksdagen med anledning av motion 2017/18:4006 m.fl. (KD) yrkande 8. Även det motionsyrkandet bör därför avslås.

Samkönade pars möjligheter till adoption

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om samkönade pars möjligheter till adoption. Utskottet hänvisar bl.a. till innehållet i det lagförslag som utskottet har ställt sig bakom och till en aviserad översyn av den internationella adoptionsverksamheten.

Jämför reservation 10 (M, C, L).

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkande 12 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör ta initiativ till att förbättra samkönade pars möjligheter till både nationella och internationella adoptioner. Motionärerna hänvisar till det låga antalet adoptioner som har ägt rum, om man bortser från närståendeadoptioner.

Samma förslag läggs fram i kommittémotionerna 2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 7 och 2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 3.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det lagförslag om modernare adoptionsregler som utskottet tidigare i betänkandet ställt sig bakom inte gör någon åtskillnad mellan samkönade och olikkönade par. Detta gäller även förslaget om att sambor ska kunna adoptera på samma sätt som gifta par. Det nya regelverket syftar generellt sett till en rättssäker adoptionsprocess som utgår från barnets bästa och där det ska göras en prövning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Enligt lagförslaget ska en adoption föregås av en lämplighetsbedömning, där bl.a. sökandens lämplighet att adoptera särskilt ska beaktas. Sökandens lämplighet omfattar hans eller hennes förutsättningar att ge barnet ett varaktigt och stabilt förälder–barn–förhållande. Även sökandens vilja och förmåga att erbjuda barnet omvårdnad, trygghet och en god fostran är av betydelse. Om två personer ansöker gemensamt ska dessutom stabiliteten i relationen bedömas.

När det närmare gäller internationella adoptioner redovisar regeringen i propositionen att antalet sådana adoptioner stadigt har minskat under senare år. Detta anges bero bl.a. på att välståndet i flera tidigare ursprungstater har ökat och att man på många håll i världen har fått bättre förutsättningar att själva ta om hand barn som behöver nya föräldrar. Det minskade antalet internationella adoptioner anges även bero på att de alternativ till adoption som finns för ofrivilligt barnlösa personer i Sverige, t.ex. assisterad befruktning, används i ökad omfattning. Utskottet konstaterar i sammanhanget att 1993 års Haagkonvention inte är tillämplig på adoptioner som genomförs av

samkönade par, och sådana adoptioner omfattas därför inte av konventionen och dess system med samarbete.

Som tidigare redovisats ska den som vill genomföra en internationell adoption inhämta ett medgivande från socialnämnden. Som regeringen påpekar i propositionen accepterar vissa ursprungsstater inte t.ex. samkönade par som adoptivföräldrar. Det kan alltså förekomma att någon som bedöms som lämplig vid en medgivandeprövning i Sverige inte kan bli aktuell för adoption av barn från vissa stater. Utskottet anser i likhet med regeringen att det är lämpligt att sökandena får information om det om socialnämnden känner till att så är fallet.

Som även tidigare redovisats ska den som vill adoptera ett barn från utlandet anlita en auktoriserad adoptionssammanslutning. Det är Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd som avgör frågor om auktorisation och som har tillsyn över de auktoriserade sammanslutningarna. För närvarande finns det tre auktoriserade adoptionssammanslutningar i Sverige. Utskottet konstaterar att frågan om utformningen av den internationella adoptionsverksamheten inte omfattas av förslagen i propositionen. Regeringen hänvisar dock i propositionen till att den i budgetpropositionen för 2017 konstaterade att det finns behov av att anpassa nuvarande organisering av adoptionsförmedlingsverksamheten och det stöd som lämnas i samband med internationell adoption till nya förhållanden (prop. 2016/17:1 utg.omr. 9 s. 164). Regeringen förklarar att den alltså avser att återkomma till frågan om den internationella adoptionsverksamheten. Enligt utskottets mening är det rimligt att resultatet av det arbetet avvaktas.

Mot den redovisade bakgrunden finner utskottet inte skäl att inom ramen för detta ärende föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionerna, och motionsyrkandena bör därför avslås.

Adoptioner kopplade till surrogatarrangemang i utlandet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om adoptioner kopplade till surrogatarrangemang i utlandet. Utskottet hänvisar bl.a. till innehållet i det lagförslag som utskottet har ställt sig bakom.

Jämför reservation 11 (M, C, L).

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 6 anför motionärerna att det verkar finnas ett begränsat utrymme för att erkänna ett utländskt avgörande om adoption efter ett surrogatarrangemang i utlandet och ett begränsat utrymme för svenska domstolar att kunna pröva en ansökan

om adoption efter ett sådant arrangemang men innan barnet kommer till Sverige. Motionärerna föreslår därför ett tillkännagivande om att regeringen bör se över regelverket utifrån barnets intresse av rättsliga föräldrar och behov av trygghet.

Ett motsvarande förslag finns i kommittémotion 2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 4.

Bakgrund

Surrogatmoderskap, även kallat värdmoderskap, innebär att en kvinna blir gravid med den uttalade avsikten att efter födseln lämna över barnet till ett par eller en person som inte själv kan eller vill föda ett barn. Surrogatmoderskap kan vara antingen partiellt eller fullständigt. Vid partiellt surrogatmoderskap befruktas surrogatmoderns eget ägg av spermier från en av de tilltänkta föräldrarna eller från en donator. Vid fullständigt surrogatmoderskap förs ett befruktat ägg in och utvecklas i surrogatmoderns livmoder. Såväl ägg som spermier kommer antingen från de tilltänkta föräldrarna eller från utomstående donatorer.

Enligt svensk rätt ska den kvinna som föder barnet alltid anses som barnets mor. Några särskilda regler för internationella förhållanden finns inte. När det gäller faderskap finns det däremot särskilda regler som gäller i internationella förhållanden.

För att åstadkomma ett rättsligt föräldraskap för en person som inte anses vara far enligt den s.k. faderskapspresumtionen och inte heller kan åberopa eller utverka en giltig fastställelse krävs att denna person adopterar barnet. För att en kvinna ska kunna bli mor till ett barn som har tillkommit genom ett surrogatarrangemang i utlandet krävs alltid att hon adopterar barnet. Det blir i förekommande fall fråga om en styvbarnsadoption.

Utskottets ställningstagande

Propositionen behandlar inte specifikt frågan om adoption efter ett surrogatarrangemang i utlandet. Det lagförslag som utskottet tidigare i betänkandet har ställt sig bakom innebär dock bl.a. att det införs en ny lag om adoption i internationella situationer. Enligt den nya lagen ska svensk domstol generellt vara behörig att pröva en ansökan om adoption bl.a. om sökanden eller någon av sökandena har sin hemvist i Sverige. Det krävs alltså inte för svensk domstols behörighet att barnet har fått hemvist här. En ansökan om adoption som prövas av svensk domstol ska även fortsättningsvis prövas enligt svensk lag.

Den nya lagen innebär vidare att möjligheterna till automatiskt erkännande av utländska adoptionsbeslut generellt utökas. Liksom tidigare ska ett adoptionsbeslut som har meddelats i adoptivföräldrarnas hemviststat erkännas i Sverige. Därutöver ska ett utländskt adoptionsbeslut erkännas i Sverige om beslutet har meddelats eller annars gäller i den stat där adoptivbarnet hade sin

hemvist när förfarandet inleddes. Detta innebär att adoptivföräldern inte längre behöver ansöka om godkännande hos Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd för att adoptionen i dessa fall ska gälla i Sverige. Vidare ska ett utländskt adoptionsbeslut som erkänns i Sverige fullt ut ha de rättsverkningar som följer av ett svenskt adoptionsbeslut.

Utöver detta kan nämnas att regeringen i proposition 2017/18:155 Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap behandlar frågan om föräldraskap vid surrogatarrangemang i utlandet. I den propositionen föreslås utökade möjligheter för socialnämnder och domstolar att fastställa faderskap enligt svensk lag, vilket ska göra det lättare att i Sverige fastställa faderskapet för barnets genetiska far efter ett surrogatarrangemang i utlandet. I samma proposition görs bedömningen att det inte finns behov av att ändra reglerna om adoption utöver vad som föreslås i den proposition om modernare adoptionsregler som behandlas i detta betänkande.

Utskottet kan mot bakgrund av det anförda inte se att det finns behov av någon åtgärd med anledning av motionerna, och motionsyrkandena bör därför avslås.

Reservationer

1. **Ändringar i föräldrabalken, punkt 1 (KD)**

av Caroline Szyber (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i föräldrabalken med den ändringen att orden ”eller är varaktigt förhindrad att adoptera till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande” i 4 kap. 6 § andra stycket tredje meningen ska utgå.

Därmed bifaller riksdagen delvis proposition 2017/18:121 punkt 1 och motion

2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 4 och avslår motionerna

2017/18:2403 av Boriana Åberg (M) och

2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

2008 års adoptionsutredning föreslog i sitt betänkande Modernare adoptionsregler (SOU 2009:61) inte någon möjlighet för en sambo att adoptera ensam om den andra sambon lider av en psykisk sjukdom. Utredningen föreslog i stället att den möjligheten skulle tas bort även för gifta. Som skäl för det anförde utredningen att det ur ett barnperspektiv inte är lämpligt med adoption om sökandens make eller sambo lider av en allvarlig psykisk störning. Flera remissinstanser har också ställt sig bakom utredningens förslag i denna del. Regeringen föreslår trots detta att det aktuella undantaget ska finnas kvar och att det även ska gälla för en sambo.

Jag instämmer i utredningens och flera remissinstansers uppfattning att det inte bör vara möjligt för en make eller sambo att adoptera ensam om den andra maken eller sambon är varaktigt förhindrad att adoptera till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande. Utgångspunkten vid adoption måste alltid vara barnets bästa, och barn som lever med en vuxen som lider av en psykisk sjukdom utgör en riskgrupp. Precis som exempelvis Barnombudsmannen lyfter fram menar jag att förslaget har ett renodlat föräldraperspektiv.

Jag anser därför att regeringens förslag till lag om ändring i föräldrabalken bör antas med den ändring som följer av det sagda.

2. Sambors rätt att adoptera, punkt 3 (KD)

av Caroline Szyber (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkandena 2 och 3 samt bifaller delvis motion

2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 1.

Ställningstagande

Regeringens lagförslag innebär att sambor ska kunna adoptera på samma sätt som gifta par. Denna reglering bör dock ändras för framtiden, bl.a. för att tillmötesgå olika invändningar som har framförts.

Professor Maarit Jänträ-Jareborg, som var förordnad som expert i 2008 års adoptionsutredning, anförde i ett särskilt yttrande till utredningen att förslaget om att sambor ska kunna adoptera på samma villkor som gifta par bortser från verkligheten och barnens behov av trygghet. Likaså har flera remissinstanser framfört invändningar med utgångspunkt i vikten av stabilitet i de sökandes relation och den sämre juridiska tryggheten för barnen. Några remissinstanser har även påpekat att regleringen strider mot 1993 års Haagkonvention, som utgår från att de som adopterar ska vara gifta, och därmed mot principen om barnets bästa. Jag instämmer i dessa invändningar. Även om samborförhållanden är mycket vanliga och många barn växer upp med föräldrar som är sambor är det en juridisk skillnad mellan att vara sambo och gift. Detta har betydelse för adoptioner eftersom dessa barn befinner sig i en särskilt utsatt situation, vilket gör att deras behov inte kan bedömas på samma sätt som för barn i allmänhet.

Det bör däremot finnas en möjlighet för sambor att prövas som adoptivföräldrar under förutsättning att barnet är eller har varit familjehemsplacerad hos dem och vid styvbarnsadoption. I de fallen väger den omständigheten att sökandena redan har en relation till barnet tyngre.

Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag som innebär att sambor ges rätt att adoptera endast i vissa fall. Sambor bör gemensamt kunna adoptera ett barn som är eller har varit familjehemsplacerad hos dem. Vidare bör en sambo kunna adoptera den andra sambons barn genom en styvbarnsadoption. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

3. Barnets rätt att komma till tals i adoptionsprocessen, punkt 4 (L, KD)

av Caroline Szyber (KD) och Lars Tysklind (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2017/18:4004 av Christina Örnebjär m.fl. (L) yrkande 1 och
2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 5.

Ställningstagande

Vi har tidigare i betänkandet ställt oss bakom regeringens lagförslag när det gäller regleringen av barnets delaktighet i adoptionsprocessen genom att det införs en ny, allmän bestämmelse om att barnet ska få information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör adoptionen. Genom att bestämmelsen placeras i inledningen av kapitlet om adoption tydliggörs att rätten till delaktighet gäller under hela handläggningen av adoptionsärendet och att det är domstolen som har det yttersta ansvaret för att kraven är uppfyllda. Detta är en förbättring jämfört med utredningens förslag som inskränkte sig till att ange att barnets inställning skulle utredas inom ramen för adoptionsutredningen.

Vi anser dock att regleringen går att förbättra ytterligare för att i ännu större utsträckning säkerställa barnets rätt att komma till tals genom hela adoptionsprocessen. I det syftet bör det, som också förordats av en remissinstans, införas en bestämmelse om att domstolen ska vara skyldig att ge även den som är under 18 år tillfälle att yttra sig direkt till domstolen. Det får bli en uppgift för regeringen att återkomma med ett sådant lagförslag.

Det som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

4. Barnets samtycke och betydelsen av barnets åsikter, punkt 5 (M, C)

av Mats Green (M), Carl-Oskar Bohlin (M), Cecilie Tenfjord-Toftby (M), Ola Johansson (C) och Lars Beckman (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 1.

Ställningstagande

Det lagförslag som vi tidigare i betänkandet ställt oss bakom innebär att adoption av ett barn som har fyllt tolv år ska kräva barnets samtycke och att domstolen – även i det fall barnets samtycke inte krävs – ska tillmäta barnets åsikter betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Regleringen är i huvudsak bra men kan förbättras för att i ännu större utsträckning uppfylla de krav som barnkonventionen ställer upp för barnets delaktighet. Vi tycker att barnets ålder inte ska vara styrande för frågan om samtycke utan att även yngre barn ska kunna samtycka. Vidare bör regleringen ange att barnets åsikter ska tillmätas inte bara betydelse utan stor betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Regeringen bör återkomma med ett lagförslag i enlighet med detta.

Det som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

5. Vårdnadshavares vetorätt samt åtgärder för att främja nationella adoptioner, punkt 6 (M, C, KD)

av Caroline Szyber (KD), Mats Green (M), Carl-Oskar Bohlin (M),
Cecilie Tenfjord-Toftby (M), Ola Johansson (C) och Lars Beckman (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2017/18:1749 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Ellen Juntti (båda M),
2017/18:3036 av Helena Bouveng (M),
2017/18:3098 av Eva Lohman (M),
2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 8,
2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 9 och
2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 2,
bifaller delvis motion
2017/18:4002 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) och
avslår motionerna
2017/18:418 av Christina Örnebjär (L) yrkande 3,
2017/18:982 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 40 och

2017/18:983 av Mikael Eskilanderesson och Roger Hedlund (båda SD) yrkande 6.

Ställningstagande

Vi delar majoritetens bedömning med där anförda skäl att det inte finns anledning att föreslå någon åtgärd med anledning av förslagen om vårdnadshavares vetorätt i motion 2017/18:982 (SD) yrkande 40 eller motion 2017/18:983 (SD) yrkande 6. Motionsyrkandena bör därför avslås.

Socialstyrelsen har kartlagt i vilken utsträckning socialnämnderna väcker frågan om adoption för barn som är eller kan komma att bli placerade i familjehem. Enligt kartläggningen väcks frågan om adoption i mycket liten utsträckning och för få barn, vilket bl.a. kan bero på att det inte framgår av vare sig lagstiftning eller vägledning att socialtjänsten bör uppmärksamma möjligheten till adoption för barn som är placerade eller kan komma att placeras i familjehem. Samtidigt anser Socialstyrelsen att adoption framför allt kan vara ett alternativ för en liten grupp barn, nämligen barn som saknar föräldrar i livet och barn som placeras i familjehem som späda och inte kan leva med sina biologiska föräldrar.

Vi anser att möjligheterna till nationella adoptioner för bl.a. denna grupp barn behöver förbättras för att åstadkomma lösningar som är för barnens bästa. I detta arbete måste det säkerställas att individuella bedömningar görs och att de blivande adoptivföräldrarnas vilja och lämplighet utreds.

Vi konstaterar att betänkandet från 2015 års tvångsvårdsutredning bereds inom Regeringskansliet och att det inom Socialstyrelsen pågår arbete med revideringar av olika relevanta publikationer i syfte att bl.a. uppmärksamma möjligheten till adoption. Frågan övervägs dessutom inom ramen för regeringens arbete med den sociala barn- och ungdomsvården.

Vi anser att det arbete som pågår för att främja nationella adoptioner bör prioriteras och intensifieras samt bedrivs med beaktande av det som vi har anfört ovan. Det får bli en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

6. Vårdnadshavares vetorätt samt åtgärder för att främja nationella adoptioner, punkt 6 (SD)

av Roger Hedlund (SD) och Mikael Eskilanderesson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna 2017/18:982 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 40,

2017/18:983 av Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) yrkande 6 och
2017/18:4002 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD),
bifaller delvis motionerna
2017/18:1749 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Ellen Juntti (båda M),
2017/18:3036 av Helena Bouveng (M),
2017/18:3098 av Eva Lohman (M),
2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 8,
2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 9 och
2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 2 och
avslår motion
2017/18:418 av Christina Örnebjär (L) yrkande 3.

Ställningstagande

Det lagförslag som vi tidigare i betänkandet ställt oss bakom innebär att det vid adoption av ett barn även fortsättningsvis ska krävas att en förälder som är vårdnadshavare samtycker till adoptionen och att det inte heller i fortsättningen ska krävas samtycke från en förälder som är utan del i vårdnaden. Vi anser dock att ändringar är påkallade för framtiden.

I Sverige bor i dag ca 12 000 barn i någon form av familjehem, antingen långvarigt eller tillfälligt. I de fall familjehemsföräldrarna efter en längre tid önskar adoptera barnet kan kravet på vårdnadshavares samtycke hindra en adoption. I vårt grannland Norge finns däremot en möjlighet för familjehemsföräldrar att adoptera ett barn trots att vårdnadshavarna inte samtycker till det.

Alla barn har rätt att växa upp i en långsiktigt trygg och kärleksfull miljö. Vi anser mot den bakgrunden att det bör finnas en möjlighet för familjehemsföräldrar att i vissa fall, när barnets bästa kräver det, adoptera ett barn trots att en vårdnadshavare motsätter sig det. Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag som möjliggör detta.

I samma syfte anser vi att nationella adoptioner bör främjas i stället för alternativ som familjehem och liknande. Vi konstaterar att betänkandet från 2015 års tvångsvårdsutredning bereds inom Regeringskansliet och att det inom Socialstyrelsen pågår arbete med revideringar av olika relevanta publikationer i syfte att bl.a. uppmärksamma möjligheten till adoption. Frågan övervägs dessutom inom ramen för regeringens arbete med den sociala barn- och ungdomsvården. Regeringen bör ta nödvändiga initiativ till att det arbete som pågår för att främja nationella adoptioner prioriteras och intensifieras.

Det som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

7. Vårdnadshavares vetorätt samt åtgärder för att främja nationella adoptioner, punkt 6 (L)

av Lars Tysklind (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motion
2017/18:418 av Christina Örnebjär (L) yrkande 3 och
avslår motionerna
2017/18:982 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 40,
2017/18:983 av Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) yrkande
6,
2017/18:1749 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Ellen Juntti (båda M),
2017/18:3036 av Helena Bouveng (M),
2017/18:3098 av Eva Lohman (M),
2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 8,
2017/18:4002 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD),
2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 9 och
2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 2.

Ställningstagande

En uppskattning gör gällande att det i Sverige föds minst 1 400 barn till föräldrar med kognitiva svårigheter. Mellan 40 och 60 procent av dessa barn omhändertaras, och i många fall kommer de inte att någon gång under uppväxten bo hos sina biologiska föräldrar. Bättre utredningsinstrument och tydligare rutiner skulle ge socialtjänsten verktyg för att tidigt kunna klarlägga i vilka fall det inte kommer att finnas förutsättningar för barnet att växa upp hos sina biologiska föräldrar. Stöd till föräldrarna och information om vilka möjligheter som finns att ändå ingå i barnets nätverk skulle kunna skapa förutsättningar för bl.a. fler inhemska adoptioner och därmed tryggare uppväxtförhållanden för barnen.

Det får bli en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

8. Vuxenadoption i särskilda fall, punkt 7 (L, KD)

av Caroline Szyber (KD) och Lars Tysklind (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:4004 av Christina Örnebjär m.fl. (L) yrkande 2 och

2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 6.

Ställningstagande

Det lagförslag som vi tidigare i betänkandet ställt oss bakom innebär bl.a. att makar och sambor som huvudregel endast får adoptera gemensamt. Detta gäller vid adoption både av barn och av vuxna. Det finns dock skäl att se över regleringen av vuxenadoptioner för framtiden.

En vanlig situation vid vuxenadoption är nämligen att en person som har vuxit upp som familjehemsplacerad senare i livet vill bli adopterad av sina tidigare familjehemsföräldrar. Det blir ett sätt att få juridisk bekräftelse på det som man betraktar som sin verkliga familj. Om en tidigare familjehemsförälder längre fram i livet går in i en ny samborelation eller ett äktenskap blir dock vuxenadoption tillåten bara om båda samborna eller makarna adopterar. Detta kan framstå som främmande för den som ska adopteras, eftersom han eller hon inte har vuxit upp med den nya partnern. De känslomässiga banden existerar inte på samma sätt. Vi anser att regeln om att makar och sambor bara får adoptera gemensamt inte nödvändigtvis är lika motiverad när det gäller vuxenadoptioner.

Regeringen bör därför se över möjligheten att låta bara den ena maken eller sambon adoptera en vuxen som tidigare varit familjehemsplacerad hos sökanden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

9. Enskilda adoptioner och medgivandeutredningar, punkt 8 (KD)

av Caroline Szyber (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkandena 7 och 8.

Ställningstagande

Regeringen gör i propositionen bedömningen att det för närvarande inte finns skäl att begränsa möjligheterna till enskild adoption. Detta avviker helt från utredningens förslag som går ut på att ytterligare begränsa de situationer när enskild adoption får ske i förhållande till i dag, genom att adoption av ett okänt barn genom enskild adoption inte längre ska tillåtas. Som skäl för sitt förslag anförde utredningen att det generellt sett är bättre att en adoption förmedlas av en auktoriserad adoptionssammanslutning än att den sker genom enskild adoption, bl.a. eftersom utredningen många gånger är sämre vid en enskild adoption. En majoritet av remissinstanserna har också tillstyrkt utredningens förslag eller inte invänt mot det.

Jag delar utredningens bedömning att det generellt sett är bättre att en adoption förmedlas av en auktoriserad adoptionssammanslutning än att den sker genom enskild adoption, bl.a. eftersom utredningen många gånger är sämre vid en enskild adoption. Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag som ytterligare begränsar möjligheten till enskild adoption i enlighet med utredningens förslag.

Som redovisats tidigare i betänkandet får ett barn som har sin hemvist utomlands inte tas emot i syfte att adopteras utan socialnämndens medgivande, och jag har även ställt mig bakom regeringens lagförslag om en anpassad medgivandeprövning. En dåligt genomförd utredning kan minska en familjs chans att få adoptera, och det är därför av största vikt att utredningarna håller en hög kvalitet. Lika viktigt är det att utredningarna är likvärdiga över hela landet. Tyvärr har det visat sig att kvaliteten ofta skiftar. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har t.ex. uppmärksammat kommuner som brustit i kvalitet när det gäller medgivandeutredningar. IVO har också lyft fram det faktum att små kommuner ofta har svårt att hålla den höga kompetens som behövs inom området. Även adoptionsbyråer har påtalat att kvaliteten skiftar alltför mycket mellan olika kommuner och att det ibland saknas nödvändig kompetens. Regeringen bör därför även vidta nödvändiga åtgärder för att få till mer likvärdiga medgivandeutredningar vid adoption.

Det som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

10. Samkönade pars möjligheter till adoption, punkt 9 (M, C, L)

av Mats Green (M), Carl-Oskar Bohlin (M), Cecilie Tenfjord-Toftby (M), Ola Johansson (C), Lars Beckman (M) och Lars Tysklind (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkande 12,

2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 7 och

2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 3.

Ställningstagande

Samkönade par har sedan 2003 haft möjlighet att bli adoptivföräldrar i Sverige, men hittills har bara ett barn förmedlats genom internationell adoption till ett samkönat par. När utländska myndigheter har tillfrågats om möjligheten för samkönade par att adoptera i de olika ursprungsländerna har svaret i samtliga fall, utom från Sydafrika och Colombia, blivit att detta inte är möjligt.

När det sedan gäller nationella adoptioner har det, bortsett från närståendeoptioner, endast förekommit i ett fåtal fall att barn har adopterats av samkönade par.

Vi anser mot bakgrund av det anförda att förutsättningarna för samkönade pars möjligheter till adoption tydligt behöver förbättras. Därför behövs insatser för att stärka möjligheterna till såväl nationella som internationella adoptioner. Det får bli regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ.

Det som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

11. Adoptioner kopplade till surrogatarrangemang i utlandet, punkt 10 (M, C, L)

av Mats Green (M), Carl-Oskar Bohlin (M), Cecilie Tenfjord-Toftby (M), Ola Johansson (C), Lars Beckman (M) och Lars Tysklind (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 6 och

2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 4.

Ställningstagande

Det lagförslag som vi tidigare i betänkandet har ställt oss bakom innebär bl.a. att det införs en ny lag om adoption i internationella situationer. Enligt den nya lagen ska svensk domstol vara behörig att pröva en ansökan om adoption bl.a.

om sökanden eller någon av sökandena har sin hemvist i Sverige. Den nya lagen innebär vidare att möjligheterna till automatiskt erkännande av utländska adoptionsbeslut utökas. Detta är i sig positivt, men vi konstaterar att propositionen inte specifikt behandlar frågan om adoption efter ett surrogatarrangemang i utlandet.

Regeringen behandlar visserligen frågan om föräldraskap vid surrogatarrangemang i utlandet i proposition 2017/18:155 Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap. Där föreslås utökade möjligheter för socialnämnder och domstolar att fastställa faderskap enligt svensk lag för barnets genetiska far efter ett surrogatarrangemang i utlandet. Vi konstaterar dock att i frågan om adoption gör regeringen bara kortfattat bedömningen att det inte finns behov av att ändra reglerna om adoption utöver vad som föreslås i den proposition om modernare adoptionsregler som behandlas i detta betänkande.

Vi anser mot den redovisade bakgrunden att frågan om adoption efter ett surrogatarrangemang i utlandet inte har blivit ordentligt belyst och behandlad i något av de aktuella lagstiftningsärendena. Därmed kan det inte anses vara säkerställt att de olika frågor som kan tänkas uppkomma när det gäller sådana adoptioner verkligen kommer att lösas på ett sätt som står i överensstämmelse med barnets intresse av rättsliga föräldrar och behov av trygghet.

Regeringen bör därför ta nödvändiga initiativ till en översyn av de regler som gäller för adoptioner efter ett surrogatarrangemang i utlandet i syfte att säkerställa att reglerna löser de frågor som kan tänkas uppkomma på ett sätt som står i överensstämmelse med principen om barnets bästa. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Proposition 2017/18:121

Proposition 2017/18:121 Modernare adoptionsregler:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i föräldrabalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om adoption i internationella situationer.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584).
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner.
6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap.
7. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).
8. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716).
9. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2016:1013) om personnamn.

Följdmotionerna

2017/18:4002 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för inhemska adoptioner och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:4004 av Christina Örnebjär m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnets rätt att yttra sig i adoptionsutredningen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vuxenadoption och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD):

1. Riksdagen avslår förslaget om att sambor ska kunna adoptera.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sambor hos vilka barnet har varit eller är familjehemsplacerad ska kunna prövas som adoptivföräldrar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sambor vid styvbarnsadoption ska kunna prövas som adoptivföräldrar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen avslår förslaget om att en person som är gift eller sambo ska kunna adoptera ensam om den andra maken eller sambon befinner sig på okänd ort eller är varaktigt förhindrad att adoptera till följd av psykisk sjukdom eller annat liknande förhållande.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnets rätt att yttra sig i adoptionsutredningen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vuxenadoption och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om enskild adoption och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regelverket och lagstiftningen i syfte att få till mer likvärdiga medgivandeutredningar vid adoption och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i större utsträckning möjliggöra adoption för familjehemsplacerade barn och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnets rätt att yttra sig i adoptionsutredningen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationell adoption och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra möjligheterna till adoption för samkönade par och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om adoption kopplad till surrogatarrangemang och tillkännager detta för regeringen.

Proposition 2017/18:155

Proposition 2017/18:155 Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap:

- 3.2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Behandlingen avser det lagtekniska antagandet av lagförslaget.

Motioner från allmänna motionstiden 2017/18

2017/18:418 av Christina Örnebjär (L):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inhemska adoptioner och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:982 av Julia Kronlid m.fl. (SD):

40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en utredning av nuvarande regelverk med syfte att möjliggöra för adoption mot vårdnadshavarens vilja i de fall särskilda förutsättningar råder och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:983 av Mikael Eskilander och Roger Hedlund (båda SD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en utredning av nuvarande regelverk med syftet att möjliggöra adoption mot vårdnadshavarens vilja i de fall särskilda förutsättningar råder, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:1749 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Ellen Juntti (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inhemska adoptioner av familjehemsplacerade barn och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2403 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om adoption av vuxna och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3036 av Helena Bouveng (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om adoptioner och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3098 av Eva Lohman (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omgående se över regelverket för inhemska adoptioner och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3215 av Olof Lavesson m.fl. (M):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om adoption och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3217 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vuxenadoption och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om närståendeadoption kopplad till surrogatarrangemang och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre möjligheter för samkönade par att adoptera och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationell adoption och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Lagförslag framlagda i proposition 2017/18:121

1 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken¹
dels att 4 kap. ska upphöra att gälla,
dels att 2 kap. 7 § och 7 kap. 7 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas ett nytt kapitel, 4 kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.7 §²

Socialnämnden får lägga ner en påbörjad utredning om faderskapet, om det

1. visar sig omöjligt att få de upplysningar som behövs för bedömning av faderskapsfrågan,

2. framstår som utsiktslöst att försöka få faderskapet fastställt av domstol,

3. har lämnats ett samtycke av modern eller en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt 4 kap. 5 a § till adoption av barnet, eller

3. har lämnats ett samtycke av modern eller en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt 4 kap. 8 § till adoption av barnet, eller

4. av särskilda skäl finns anledning att anta att en fortsatt utredning eller en rättegång skulle vara till men för barnet eller utsätta modern för påfrestningar som innebär fara för hennes psykiska hälsa.

Socialnämnden ska lägga ner en påbörjad faderskapsutredning om faderskapet inte ska fastställas enligt 1 kap. 3 §.

Socialnämndens beslut att lägga ner en påbörjad faderskapsutredning får överklagas till länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

4 kap. Om adoption**Adoption av ett barn**

1 § Vid alla frågor som rör adoption av ett barn ska barnets bästa ges störst vikt.

2 § Ett barn får adopteras endast om det med beaktande av samtliga omständigheter är lämpligt.

¹ Balken omtryckt 1995:974.

² Senaste lydelse 2016:17.

Vid bedömningen av om en adoption är lämplig ska barnets behov av adoption och sökandens lämplighet att adoptera särskilt beaktas.

3 § Barnet ska få information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör adoptionen.

Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

I 7 § finns bestämmelser om barnets samtycke.

Adoption av en vuxen

4 § Den som har fyllt 18 år får adopteras endast om det finns särskild anledning till en adoption med hänsyn till det personliga förhållandet mellan sökanden och den som sökanden vill adoptera och om adoptionen även i övrigt är lämplig.

Vid bedömningen av om det finns särskild anledning till en adoption ska det särskilt beaktas om sökanden har uppfostrat den som sökanden vill adoptera eller om adoptionen annars avser att bekräfta en relation som motsvarar den mellan barn och förälder.

Vem som får adoptera

5 § Den som har fyllt 18 år får adoptera.

6 § Makar och sambor får endast adoptera gemensamt.

En make eller sambo får dock med sin makes eller sambos samtycke adoptera hans eller hennes barn. I fråga om samtycket tillämpas 8 § andra stycket. En make eller sambo får även i annat fall adoptera ensam om den andra maken eller sambon vistas på okänd ort eller är varaktigt förhindrad att adoptera till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande.

Andra än makar och sambor får inte adoptera gemensamt.

Samtycke

7 § Den som har fyllt 12 år får adopteras endast om han eller hon samtycker till adoptionen.

Något samtycke behövs inte om den som sökanden vill adoptera är varaktigt förhindrad att samtycka till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande.

Innan ett samtycke lämnas ska den som sökanden vill adoptera få information om innebörden av en adoption och ett samtycke.

8 § Ett barn får inte adopteras utan samtycke från den förälder som är vårdnadshavare.

Något samtycke behövs inte om

1. föräldern är varaktigt förhindrad att samtycka till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande,
2. föräldern vistas på okänd ort, eller
3. det finns synnerliga skäl.

Innan ett samtycke lämnas ska föräldern få information om innebörden av en adoption och ett samtycke.

Det som anges om en förälder som är vårdnadshavare i första–tredje styckena gäller även en särskilt förordnad vårdnadshavare eller annan som på grund av lag eller sedvänja i en annan stat får anses ha trätt i föräldrarnas ställe.

9 § Ett samtycke från den som har fött barnet får lämnas först sedan den föräldern har återhämtat sig tillräckligt efter barnets födelse.

Förbud mot ersättning

10 § En ansökan om adoption får inte bifallas, om det från någon sida har getts eller utlovats ersättning eller om det har avtalats om bidrag till barnets underhåll.

Ett avtal om ersättning eller underhåll som avses i första stycket är utan verkan.

Adoptionsärenden

11 § En ansökan om adoption får göras av den eller dem som vill adoptera.

12 § En ansökan om adoption görs till tingsrätten i den ort där den som sökanden vill adoptera har sin hemvist. Om den som sökanden vill adoptera inte har sin hemvist i Sverige, görs ansökan till tingsrätten i den ort där sökanden eller någon av sökandena har sin hemvist.

Om det inte finns någon behörig domstol enligt första stycket, görs ansökan till Stockholms tingsrätt.

13 § Rätten ska se till att ett ärende om adoption blir tillräckligt utrett.

14 § Om ansökan avser adoption av ett barn, ska rätten uppdra åt socialnämnden att utse någon att genomföra en adoptionsutredning. Uppdraget ska lämnas till socialnämnden i den kommun där barnet har sin hemvist. Om barnet inte har sin hemvist i Sverige, ska uppdraget lämnas till socialnämnden i den kommun där någon av sökandena har sin hemvist.

Om det inte finns någon behörig socialnämnd enligt första stycket, ska uppdraget lämnas till socialnämnden i Stockholms kommun.

Rätten ska bestämma en viss tid inom vilken utredningen ska vara slutförd. Om det behövs, får rätten förlänga denna tid. Rätten ska se till att utredningen bedrivs skyndsamt. Rätten får ange riktlinjer för adoptionsutredningen.

15 § Den som genomför en adoptionsutredning ska utreda om förutsättningarna för adoption är uppfyllda. Utredaren ska alltid försöka klarlägga barnets och föräldrarnas inställning.

Utredaren ska redovisa det som har framkommit för rätten och lämna ett förslag till beslut.

16 § En socialnämnd som har tillgång till uppgifter som kan vara av betydelse för en adoptionsutredning är, trots sekretess enligt 26 kap. 1 §

första stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), skyldig att lämna sådana uppgifter på begäran av den socialnämnd som har fått ett uppdrag enligt 14 §. Detsamma gäller när uppgifterna begärs av den som socialnämnden har utsett att genomföra utredningen.

17 § Om den som sökanden vill adoptera inte är svensk medborgare och inte heller har permanent uppehållstillstånd eller permanent uppehållsrätt i Sverige, ska rätten inhämta ett yttrande från Migrationsverket, om det inte är obehövt.

18 § Rätten ska ge den som är förälder till den som sökanden vill adoptera tillfälle att yttra sig inom en viss tid.

Första stycket gäller inte om

1. det är uppenbart obehövt att föräldern får tillfälle att yttra sig,
2. föräldern är varaktigt förhindrad att yttra sig till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande,
3. föräldern vistas på okänd ort, eller
4. det finns synnerliga skäl.

Det som anges om en förälder i första och andra styckena gäller även en särskilt förordnad vårdnadshavare eller förmyndare eller annan som på grund av lag eller sedvänja i en annan stat får anses ha trätt i föräldrarnas ställe.

19 § Rätten ska ge den som sökanden vill adoptera tillfälle att yttra sig inom en viss tid, om han eller hon har fyllt 18 år.

Första stycket gäller inte om det är uppenbart obehövt att den som sökanden vill adoptera får tillfälle att yttra sig.

20 § Vid rättens handläggning av ett ärende om adoption tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Rättsverkningar av en adoption

21 § Den som har adopterats ska anses som adoptivföräldrarnas barn och inte som barn till sina tidigare föräldrar. Om en make eller sambo har adopterat den andra makens eller sambons barn, ska den som har adopterats dock anses som makarnas eller sambornas gemensamma barn. Lag eller annan författning som tillägger släktskapet mellan barn och förälder rättslig betydelse ska tillämpas på den som har adopterats och hans eller hennes adoptivförälder.

Första stycket gäller inte i den utsträckning något annat är särskilt föreskrivet eller följer av rättsförhållandets natur.

22 § Om makar eller sambor gemensamt adopterar ett barn, står barnet under vårdnad av båda makarna eller samborna från den tidpunkt då adoptionsbeslutet får laga kraft. Detsamma gäller om en make eller sambo adopterar den andra makens eller sambons barn. Om en person i annat fall ensam adopterar ett barn, står barnet under vårdnad av adoptivföräldern från den tidpunkt då adoptionsbeslutet får laga kraft.

Barnets rätt till upplysning om adoptionen

23 § Ett barn som är adopterat har rätt att av sina föräldrar få veta det. Föräldrarna ska så snart det är lämpligt upplysa barnet om att han eller hon är adopterad.

7 kap.

7 §

Underhållsbidrag betalas i förskott för kalendermånad.

Avtal om att underhållsbidrag för framtiden *skall* betalas med ett engångsbelopp eller för längre perioder än tre månader är giltigt endast om avtalet är skriftligt och bevittnat av två personer. Är barnet under *arton* år *skall* avtalet dessutom vara godkänt av socialnämnden i kommun där barnet eller dess vårdnadshavare är varaktigt bosatt eller, om ingen av dem är varaktigt bosatt i *riket*, av socialnämnden i *Stockholm*.

Rätten får bestämma annat betalningssätt än som anges i första stycket, om det finns särskilda skäl.

Underhållsbidrag i form av ett engångsbelopp *skall* betalas till socialnämnden om barnet är under *arton* år. *I fråga om sådan betalning tillämpas 4 kap. 6 § andra stycket tredje meningen.*

Betalning i strid mot denna paragraf medför inte befrielse från skyldigheten att betala underhållsbidrag på föreskrivet sätt.

Avtal om att underhållsbidrag för framtiden *ska* betalas med ett engångsbelopp eller för längre perioder än tre månader är giltigt endast om avtalet är skriftligt och bevittnat av två personer. Är barnet under *18* år *ska* avtalet dessutom vara godkänt av socialnämnden i *den* kommun där barnet eller dess vårdnadshavare är varaktigt bosatt eller, om ingen av dem är varaktigt bosatt i *Sverige*, av socialnämnden i *Stockholms kommun*.

Underhållsbidrag i form av ett engångsbelopp *ska* betalas till socialnämnden om barnet är under *18* år. *För det belopp som har betalats in ska nämnden se till att en livränta åt barnet som är anpassad efter underhållsskyldigheten köps in hos en försäkringsgivare, om inte avtalet hindrar det eller nämnden finner att beloppet kan användas på något annat lämpligt sätt för barnets underhåll.*

Denna lag träder i kraft den 1 september 2018.

2 Förslag till lag om adoption i internationella situationer

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller frågor om adoption i internationella situationer.

Lagen gäller inte i den utsträckning något annat följer av förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap eller av annan lag.

Svensk domstols internationella behörighet

2 § En ansökan om adoption får tas upp av svensk domstol, om

1. den som sökanden vill adoptera har sin hemvist i Sverige,
2. sökanden eller någon av sökandena har sin hemvist i Sverige, eller
3. det med beaktande av annan anknytning till Sverige finns särskilda skäl till att saken prövas här.

Tillämplig lag

3 § En ansökan om adoption prövas enligt svensk lag.

När utländska beslut erkänns i Sverige

4 § Ett utländskt beslut om adoption som har meddelats av en domstol eller någon annan myndighet gäller i Sverige när det har fått laga kraft, om beslutet har meddelats eller annars gäller i

1. den stat där den som har adopterats hade sin hemvist när adoptionsförfarandet inleddes, eller
2. den stat där adoptivföräldern eller någon av adoptivföräldrarna hade sin hemvist när beslutet meddelades.

I 5 och 6 §§ finns bestämmelser om ytterligare förutsättningar i vissa fall för att beslutet ska gälla.

5 § Om lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling var tillämplig på adoptionen, krävs att adoptionen har genomförts i enlighet med den lagen för att ett beslut som avses i 4 § ska gälla i Sverige.

Om det finns synnerliga skäl, får den myndighet som regeringen bestämmer godkänna att beslutet ska gälla i Sverige trots att förutsättningarna i första stycket inte är uppfyllda.

6 § Om den som har adopterats var svensk medborgare eller hade sin hemvist i Sverige när adoptionsförfarandet inleddes, gäller ett beslut enligt 4 § endast om den myndighet som avses i 5 § andra stycket godkänner att beslutet ska gälla.

7 § Även om förutsättningarna i 4 § första stycket 1 eller 2 inte är uppfyllda, får den myndighet som avses i 5 § andra stycket godkänna att ett utländskt beslut om adoption som har meddelats av en domstol eller någon annan myndighet och som har fått laga kraft ska gälla i Sverige om det fanns skälig anledning till att saken prövades i den andra staten.

8 § Ett utländskt beslut om adoption gäller inte i Sverige om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen.

9 § Ett beslut enligt 5 § andra stycket, 6 och 7 §§ får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Rättsverkningar av ett utländskt beslut som erkänns i Sverige

10 § Ett utländskt beslut om adoption som gäller i Sverige har de rättsverkningar som anges i 4 kap. 21 och 22 §§ föräldrabalken.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2018.
 2. Genom lagen upphävs lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption.
 3. Den upphävda lagen gäller fortfarande för utländska adoptionsbeslut som har meddelats före ikraftträdandet.

3 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 15 §, 11 kap. 7 §, 12 kap. 8 § och 21 kap. 4 och 5 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

15 §

Med blivande adoptivförälder avses i denna balk den som efter socialnämndens medgivande har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran *i sitt hem* i syfte att adoptera barnet.

Med blivande adoptivförälder avses i denna balk den som efter socialnämndens medgivande har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera barnet.

11 kap.

7 §

Vid tillämpning av bestämmelserna om föräldrapenningsförmåner likställs med adoption att någon efter socialnämndens medgivande har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran *i sitt hem* i syfte att adoptera barnet.

Vid tillämpning av bestämmelserna om föräldrapenningsförmåner likställs med adoption att någon efter socialnämndens medgivande har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera barnet.

Vid tillämpning av bestämmelserna om föräldrapenningsförmåner likställs den tidpunkt när den som adopterat ett barn har fått barnet i sin vård med tidpunkten för ett barns födelse, dock inte vid beräkning av barnets ålder.

12 kap.

8 §¹

Bestämmelserna om föräldrapenning gäller i tillämpliga delar också vid adoption av barn, med följande undantag:

1. Vid adoption av andra makens barn *eller av eget barn* lämnas föräldrapenning inte utöver vad som skulle ha gällt om adoptionen inte hade ägt rum.

1. Vid adoption av *den* andra makens *eller sambons* barn lämnas föräldrapenning inte utöver vad som skulle ha gällt om adoptionen inte hade ägt rum.

2. Föräldrapenning i samband med föräldrautbildning enligt 6 § till den som avser att adoptera ett barn lämnas inte före den dag då föräldern har fått barnet i sin vård.

¹ Senaste lydelse 2013:999.

21 kap.

4 §

Adoptionsbidrag lämnas endast till den eller de föräldrar som har *fått tillstånd att adoptera* av svensk domstol.

Med svensk domstols *tillstånd* likställs

1. beslut av regeringen, eller av den myndighet som regeringen har bestämt, om att ett utomlands meddelat beslut om adoption ska gälla här i landet, och

2. ett utomlands meddelat beslut om adoption som gäller här i landet enligt lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner.

Adoptionsbidrag lämnas endast till den eller de föräldrar som har *adopterat enligt beslut* av svensk domstol.

Med svensk domstols *beslut* likställs

1. ett utomlands meddelat beslut om adoption som gäller i Sverige enligt lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner, och

2. ett utomlands meddelat beslut om adoption som gäller i Sverige enligt lagen (2018:000) om adoption i internationella situationer.

5 §

Adoptionsbidrag lämnas endast för barn som inte hade fyllt tio år när föräldrarna fick *det* i sin vård.

Bidrag lämnas inte för adoption av *eget eller makes* barn.

Adoptionsbidrag lämnas endast för barn som inte hade fyllt tio år när föräldrarna fick *barnet* i sin vård.

Bidrag lämnas inte för adoption av *en makes eller sambos* barn.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2018.

4 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Härigenom föreskrivs att 5 § föräldraledighetslagen (1995:584) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹

En förälder har rätt att vara helt ledig för vård av barn till dess barnet är 18 månader. En arbetstagare som har adopterat ett barn eller tagit emot ett barn i avsikt att adoptera det har rätt att vara helt ledig i 18 månader från den tidpunkt då arbetstagaren fick barnet i sin vård. Arbetstagarens rätt till sådan ledighet upphör dock när barnet har fyllt *åtta* år eller vid den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret. Vid adoption av arbetstagarens makes barn *eller av eget barn* har arbetstagaren inte rätt till ledighet utöver vad som skulle ha gällt om adoptionen inte hade skett.

En förälder har rätt att vara helt ledig för vård av barn till dess barnet är 18 månader. En arbetstagare som har adopterat ett barn eller tagit emot ett barn i avsikt att adoptera det har rätt att vara helt ledig i 18 månader från den tidpunkt då arbetstagaren fick barnet i sin vård. Arbetstagarens rätt till sådan ledighet upphör dock när barnet har fyllt 8 år eller vid den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret. Vid adoption av arbetstagarens makes *eller sambos* barn har arbetstagaren inte rätt till ledighet utöver vad som skulle ha gällt om adoptionen inte hade skett.

En förälder har därutöver rätt att vara helt ledig medan föräldern får hel föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2018.

¹ Senaste lydelse 2014:948.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

När en adoption som enligt konventionen erkänns i Sverige har beviljats i ursprungsstaten utan att det rättsliga förhållandet mellan barnet och dess ursprungliga familj har upphört, får adoptionen omvandlas till en adoption med den verkan som anges i 4 kap. 8 § föräldrabalken. Omvandling får ske endast om de samtycken som avses i artikel 27.1 b i konventionen och i 4 kap. 5 § föräldrabalken har lämnats.

Allmän domstol beslutar om sådan omvandling på ansökan av *adoptanten* eller *adoptanterna*.

När en adoption som enligt konventionen erkänns i Sverige har beviljats i ursprungsstaten utan att det rättsliga förhållandet mellan barnet och dess ursprungliga familj har upphört, får adoptionen omvandlas till en adoption med den verkan som anges i 4 kap. 21 och 22 §§ föräldrabalken. Omvandling får ske endast om de samtycken som avses i artikel 27.1 b i konventionen och i 4 kap. 7 § föräldrabalken har lämnats.

Allmän domstol beslutar om sådan omvandling på ansökan av *adoptivföräldern* eller *adoptivföräldrarna*.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2018.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Ett barn som inte har fyllt tolv år och som adopteras av en svensk medborgare blir vid adoptionen svensk medborgare, om

1. barnet adopteras i Sverige, Danmark, Finland, Island eller Norge, eller

2. barnet adopteras genom ett utländskt beslut som *godkänts eller annars gäller i Sverige enligt lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption eller som gäller enligt lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner.*

2. barnet adopteras genom ett utländskt beslut som gäller i Sverige enligt lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner *eller lagen (2018:000) om adoption i internationella situationer.*

Denna lag träder i kraft den 1 september 2018.

¹ Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2014:481.

7 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453) dels att 6 kap. 12 och 13 §§ och 10 kap. 5 § ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 6 kap. 12 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

12 §¹

Ett barn med hemvist utomlands får inte utan socialnämndens medgivande tas emot i syfte att adopteras av någon som inte är barnets förälder eller har vårdnaden om barnet. Medgivande skall inhämtas innan barnet lämnar det land där det har sitt hemvist.

Medgivande får lämnas endast om den sökande är lämpad att adoptera. Vid den bedömningen skall särskild hänsyn tas till sökandens kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov och den planerade adoptionens innebörd, sökandens ålder, hälsotillstånd, personliga egenskaper och sociala nätverk. Sökanden skall vidare ha deltagit i av kommunen anvisad föräldrautbildning inför adoption.

Ett barn med hemvist utomlands får inte utan socialnämndens medgivande tas emot av någon i syfte att adopteras. Medgivandet ska ha lämnats innan barnet lämnar det land där barnet har sin hemvist.

Ett medgivande får lämnas om sökanden är lämpad att adoptera. Om barnet är känt, ska sökandens lämplighet prövas i förhållande till det enskilda barnet och adoptionen ska även i övrigt kunna antas vara till barnets bästa.

Socialnämnden ska göra en samlad bedömning av sökandens lämplighet. Vid bedömningen ska särskilt beaktas

- sökandens kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov och den planerade adoptionens innebörd,
- sökandens personliga egenskaper och sociala nätverk,
- sökandens ålder och hälsotillstånd, och
- stabiliteten i relationen, om medgivande söks av makar eller sambor.

¹ Senaste lydelse 2004:770.

Om sökanden har adopterat barn från utlandet tidigare får medgivande lämnas även om han eller hon inte har deltagit i föräldrautbildning.

Medgivandet upphör att gälla om inte barnet har tagits emot i hemmet inom två år från det medgivandet lämnades.

Innan ett medgivande lämnas ska sökanden ha deltagit i en av kommunen anvisad föräldrautbildning inför adoption. Om sökanden har adopterat barn från utlandet tidigare, får medgivande lämnas även om han eller hon inte har deltagit i föräldrautbildning.

12 a §

Ett medgivande enligt 12 § upphör att gälla om inte barnet har tagits emot i sökandens vård inom tre år från det att medgivandet lämnades.

13 §

Den eller de som vill adoptera är skyldiga att anmäla till socialnämnden om deras omständigheter ändras mer väsentligt under den tid medgivandet gäller. *Medgivandet skall återkallas, om förutsättningarna för det inte längre finns. Medgivandet kan återkallas även när barnet har tagits emot av den eller de som vill adoptera, om en fortsatt vistelse hos dem inte vore förenlig med barnets bästa.*

Den eller de som vill adoptera är skyldiga att anmäla till socialnämnden om deras omständigheter ändras mer väsentligt under den tid medgivandet gäller. *Om ett barn inte har föreslagits för adoption inom två år från det att medgivandet lämnades, ska socialnämnden, om det inte är obehövt, kontrollera om omständigheterna har ändrats.*

Medgivandet ska återkallas, om förutsättningarna för det inte längre finns. Medgivandet kan återkallas även när barnet har tagits emot av den eller dem som vill adoptera, om en fortsatt vistelse hos dem inte vore förenlig med barnets bästa.

10 kap.**5 §²**

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får när det gäller föräldrabalken avse endast uppgifter som anges i följande lagrum

- 1 kap. 4 och 9 §§ föräldrabalken,
- 2 kap. 1, 4–6, 8–9 §§ föräldrabalken, dock inte befogenhet enligt 9 § att besluta att inte påbörja utredning eller att lägga *ned* en påbörjad utredning,
- 3 kap. 5, 6 och 8 §§ föräldrabalken,
- 2 kap. 1, 4–6 och 8–9 §§ föräldrabalken, dock inte befogenhet enligt 9 § att besluta att inte påbörja *en* utredning eller att lägga *ner* en påbörjad utredning,
- 4 kap. 14 § föräldrabalken,
- 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § tredje stycket föräldrabalken,
- 6 kap. 13 a § föräldrabalken, dock endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden,
- 6 kap. 15 c § tredje stycket föräldrabalken,
- 6 kap. 19 § föräldrabalken när det gäller beslut att utse utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende eller umgänge,
- 7 kap. 7 § föräldrabalken när det gäller godkännande av avtal om att underhållsbidrag ska betalas för längre perioder än tre månader,
- 11 kap. 16 § andra stycket föräldrabalken.

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får inte omfatta befogenhet att meddela beslut i frågor som avses i 5 kap. 2 § denna lag eller att fullgöra nämndens uppgifter enligt 16 kap. 18 § eller 18 kap. 19 § socialförsäkringsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2018.

² Senaste lydelse 2012:132.

8 Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 3 § utlänningslagen (2005:716) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

3 §¹

Uppehållstillstånd ska, om inte annat följer av 17–17 b §§, ges till

1. en utlänning som är make eller sambo till någon som är bosatt eller som har beviljats uppehållstillstånd för bosättning i Sverige,

2. ett utländskt barn som är ogift och

a) har en förälder som är bosatt i eller har beviljats uppehållstillstånd för bosättning i Sverige, eller

b) har en förälder som är gift eller sambo med någon som är bosatt i eller har beviljats uppehållstillstånd för bosättning i Sverige,

3. ett utländskt barn som är ogift och som har adopterats eller som avses bli adopterat av någon som vid tidpunkten för adoptionsbeslutet var och fortfarande är bosatt i eller har beviljats uppehållstillstånd för bosättning i Sverige, om barnet inte omfattas av 2 och om adoptionsbeslutet

– har meddelats eller avses komma att meddelas av svensk domstol,

– gäller i Sverige enligt lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption, eller

– gäller i Sverige enligt lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner,

– gäller i Sverige enligt lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner, eller

– gäller i Sverige enligt lagen (2018:000) om adoption i internationella situationer,

4. en utlänning som är förälder till ett ogift utländskt barn som är flykting eller annan skyddsbehövande, om barnet vid ankomsten till Sverige var skilt från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, eller om barnet lämnats ensamt efter ankomsten, och

5. en utlänning som är förälder till ett ogift utländskt barn som är flykting eller annan skyddsbehövande, eller en annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, om utlänningen befinner sig i Sverige och beslutet om hans eller hennes asylansökan fattas i samband med beslutet om barnets asylansökan.

¹ Senaste lydelse 2016:753.

När en ansökan om uppehållstillstånd grundas på ett beslut om adoption som har meddelats av svensk domstol, ska den anknytning som har uppkommit genom beslutet godtas i ärendet om uppehållstillstånd.

Upphållstillstånd enligt denna paragraf ska gälla minst ett år. Upphållstillstånd som beviljas ett ogift barn enligt första stycket 2 b ska gälla för samma tid som föräldrarnas uppehållstillstånd. Om ett nytt tidsbegränsat uppehållstillstånd beviljas en utlänning som med stöd av första stycket 1, 2, 4 eller 5 har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av anknytning till en skyddsbehövande, ska det nya tillståndet gälla i minst två år, om inte tvingande hänsyn till den nationella säkerheten eller den allmänna ordningen kräver en kortare giltighetstid.

Under perioden 20 juli 2016–19 juli 2019 gäller de begränsningar i första och tredje styckena som framgår av 6 § första stycket samt 7 och 8 §§ lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2018.

9 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1013) om personnamn

Härigenom föreskrivs att 6 och 27 §§ lagen (2016:1013) om personnamn ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Efter ett beslut om adoption ska adoptivbarnet ges ett nytt efternamn. Detta gäller dock inte om en make adopterar den andra makens barn eller om en domstol har beslutat enligt 8 §.

Efter ett beslut om adoption ska adoptivbarnet ges ett nytt efternamn. Detta gäller dock inte om en make *eller sambo* adopterar den andra makens *eller sambons* barn eller om en domstol har beslutat enligt 8 §.

När makar adopterar gemensamt får adoptivbarnets efternamn vara

När makar *eller sambor* adopterar gemensamt får adoptivbarnets efternamn vara

1. ett efternamn som adoptivföräldrarna eller någon av dem bär,
2. ett efternamn som någon av adoptivföräldrarna har burit,
3. ett dubbelt efternamn enligt 20 § andra stycket som är bildat av efternamn som adoptivföräldrarna bär,
4. ett efternamn som är bildat av något av adoptivföräldrarnas förnamn med tillägg av någon av ändelserna -son eller -dotter, eller som är bildat på jämförligt sätt, eller
5. ett efternamn som något av adoptivföräldrarnas gemensamma barn bär.

Ett efternamn enligt andra stycket 2 får inte vara ett namn som har förvärvats genom äktenskap, utom i det fall en adoptivförälder som avlidit bar namnet vid sin död.

När ett adoptivbarn adopteras av en person ensam gäller andra stycket 1, 2 och 4 och tredje stycket den föräldern.

27 §

En person får förvärva eller ändra förnamn genom

1. tillägg av ett eller flera namn,
2. byte av ett eller flera namn,
3. strykning av ett eller flera namn, dock inte alla,
3. strykning av ett eller flera namn, dock inte alla, *eller*
4. ändring av ordningsföljden mellan två eller flera namn.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2018.

Lagförslag framlagt i proposition 2017/18:155

3 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2017/18:121 Föreslagen lydelse

10 kap.

5 §

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får när det gäller föräldrabalken avse endast uppgifter som anges i följande lagrum

- 1 kap. 4 och 9 §§ föräldrabalken, – 1 kap. 4, 9, 13 och 14 §§ föräldrabalken,
- 2 kap. 1, 4–6 och 8–9 §§ föräldrabalken, dock inte befogenhet enligt 9 § att besluta att inte påbörja en utredning eller att lägga ner en påbörjad utredning,
- 3 kap. 5, 6 och 8 §§ föräldrabalken,
- 4 kap. 14 § föräldrabalken,
- 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § tredje stycket föräldrabalken,
- 6 kap. 13 a § föräldrabalken, dock endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden,
- 6 kap. 15 c § tredje stycket föräldrabalken,
- 6 kap. 19 § föräldrabalken när det gäller beslut att utse utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende eller umgänge,
- 7 kap. 7 § föräldrabalken när det gäller godkännande av avtal om att underhållsbidrag ska betalas för längre perioder än tre månader,
- 11 kap. 16 § andra stycket föräldrabalken.

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får inte omfatta befogenhet att meddela beslut i frågor som avses i 5 kap. 2 § denna lag eller att fullgöra nämndens uppgifter enligt 16 kap. 18 § eller 18 kap. 19 § socialförsäkringsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen
(2001:453)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2017/18:121 Utskottets förslag

10 kap.**5 §**

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får när det gäller föräldrabalken avse endast uppgifter som anges i följande lagrum

- 1 kap. 4 och 9 §§ föräldrabalken, – 1 kap. 4, 9, 13 och 14 §§ föräldrabalken,
- 2 kap. 1, 4–6 och 8–9 §§ föräldrabalken, dock inte befogenhet enligt 9 § att besluta att inte påbörja en utredning eller att lägga ner en påbörjad utredning,
- 3 kap. 5, 6 och 8 §§ föräldrabalken,
- 4 kap. 14 § föräldrabalken,
- 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § tredje stycket föräldrabalken,
- 6 kap. 13 a § föräldrabalken, dock endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden,
- 6 kap. 15 c § tredje stycket föräldrabalken,
- 6 kap. 19 § föräldrabalken när det gäller beslut att utse utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende eller umgänge,
- 7 kap. 7 § föräldrabalken när det gäller godkännande av avtal om att underhållsbidrag ska betalas för längre perioder än tre månader,
- 11 kap. 16 § andra stycket föräldrabalken.

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får inte omfatta befogenhet att meddela beslut i frågor som avses i 5 kap. 2 § denna lag eller att fullgöra nämndens uppgifter enligt 16 kap. 18 § eller 18 kap. 19 § socialförsäkringsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

BILAGA 4

Socialutskottets yttrande 2017/18:SoU3y

Modernare adoptionsregler

Till civilutskottet

Civilutskottet beslutade den 17 april 2018 att ge socialutskottet tillfälle att senast den 3 maj 2018 yttra sig över proposition 2017/18:121 Modernare adoptionsregler och motioner i de delar som berör socialutskottets beredningsområde.

Socialutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen i de delar som rör socialutskottets beredningsområde och över motionerna 2017/18:4002 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD), 2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkandena 7–9 och 2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 2. Motionsyrkandena rör frågor om nationella adoptioner, enskild adoption och medgivandeutredningar.

Socialutskottet anser att civilutskottet bör tillstyrka propositionen i de delar som rör socialutskottets beredningsområde och avstyrka motionsyrkandena.

I yttrandet finns två avvikande meningar (M, SD, C, KD).

Utskottets överväganden

Propositionen

Nationella adoptioner

Regeringen anför att både 2008 års adoptionsutredning och 2015 års tvåångsvårdsutredning ger stöd för att det kan finnas anledning att aktualisera frågan om adoption i fler fall än i dag. Utredningarna kommer fram till att det bör utvecklas arbetsmetoder för att främja samförståndslösningar. 2015 års tvåångsvårdsutredning konstaterar att socialnämnden, inom ramen för nuvarande regler, har en viktig roll när det gäller att bemöta föräldrar på ett professionellt sätt om de önskar adoptera bort sitt barn. Den utredningen konstaterar även att det är viktigt att familjehemsföräldrar kan få information om vilka möjligheter som finns att i frivilliga former adoptera det placerade barnet och få stöd i en sådan process (SOU 2015:71 s. 676 f.). Inom Socialstyrelsen pågår arbete med revideringar av olika relevanta publikationer för att bl.a. uppmärksamma möjligheten till adoption. Frågan övervägs vidare inom ramen för regeringens arbete med den sociala barn- och ungdomsvården. I detta arbete ingår även att överväga om det finns anledning att i Sverige utveckla arbetet med s.k. öppna adoptioner. Mot denna bakgrund finns det enligt regeringen inte anledning att inom ramen för detta lagstiftningsärende överväga ytterligare åtgärder för att främja samförståndslösningar om adoption.

Enskild adoption

Den som vill genomföra en internationell adoption ska enligt 4 § första meningen lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling anlita en auktoriserad adoptionssammanslutning. I enstaka fall av adoption som avser släktingbarn eller där det finns andra särskilda skäl får adoption ske utan medverkan av en auktoriserad sammanslutning (4 § andra meningen). Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ska i sådana fall pröva om förfarandet är godtagbart innan barnet lämnar landet. Detta kallas enskild adoption.

Enligt regeringen finns det inte skäl att nu begränsa möjligheterna till enskild adoption (s. 108 f.). Eftersom frågan om i vilka fall enskild adoption bör tillåtas hänger samman med hur adoptionsverksamheten i stort är organiserad och hur den möter de behov som finns är det enligt regeringen rimligt att dessa frågor behandlas i ett sammanhang, vilket inte kan göras i detta lagstiftningsärende. Regeringen har i budgetpropositionen för 2017 konstaterat att det finns behov av att anpassa nuvarande organisering av adoptionsförmedlingsverksamheten och det stöd som lämnas i samband med internationell adoption till nya förhållanden (prop. 2016/17:1 utg.omr. 9 s. 164). Regeringen avser alltså att återkomma till frågan om den

internationella adoptionsverksamheten. 2008 års adoptionsutrednings förslag om att begränsa möjligheten till enskild adoption bör mot denna bakgrund inte genomföras, anför regeringen.

För att avstyra olämpliga adoptioner i ett så tidigt skede som möjligt föreslår regeringen (s. 101 f.) att det vid adoption av ett känt barn ska prövas om adoptionen kan antas vara till barnets bästa redan vid socialnämndens medgivandeprövning.

Medgivandeutredningar

Regeringen föreslår att socialnämnden vid medgivandeprövningen ska göra en samlad bedömning av sökandens lämplighet (s. 95 f.). Regeringen föreslår därför att bestämmelsen i 6 kap. 12 § socialtjänstlagen (2001:453) bör formuleras om. Vid den samlade bedömningen ska enligt regeringens förslag särskilt beaktas

- sökandens kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov och den planerade adoptionens innebörd
- sökandens personliga egenskaper och sociala nätverk
- sökandens ålder och hälsotillstånd
- stabiliteten i relationen, om ett medgivande söks av makar eller sambor.

Motionerna

Nationella adoptioner

I kommittémotion 2017/18:4007 av Mats Green m.fl. (M, C) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att se över hur möjligheterna till nationella adoptioner kan stärkas. Motionärerna anför att socialtjänsten bör ta ett samtal om möjligheten till adoption med de biologiska föräldrar som har så allvarliga svårigheter att de inte heller senare kommer att klara av ett föräldraansvar. I kommittémotion 2017/18:4002 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) och motion 2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 9 finns liknande förslag.

Enskild adoption

I motion 2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om enskild adoption. Motionärerna hänvisar till de remissinstanser som tillstyrker 2008 års adoptionsutrednings förslag om att begränsa möjligheterna till enskild adoption (SOU 2009:61). Motionärerna anser att det inte finns skäl att riskera en sämre kvalitet i en adoptionsutredning och föreslår därför att tillstånd till enskild adoption endast ska lämnas med de restriktioner som utredningen föreslog.

Medgivandeutredningar

I motion 2017/18:4006 av Caroline Szyber m.fl. (KD) yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om att se över regelverket och lagstiftningen för att få till mer likvärdiga medgivandeutredningar vid adoption. Motionärerna hänvisar till att dessa utredningar i dag är av skiftande kvalitet.

Tidigare behandling i socialutskottet

Utskottet avlog genom förenklad beredning motionsyrkanden om nationella adoptioner i sitt av riksdagen godkända betänkande 2017/18:SoU13 Socialtjänstfrågor (s. 104). Utskottet såg ingen anledning att göra en annan bedömning än den som utskottet tidigare gjort i sitt av riksdagen godkända betänkande 2014/15:SoU10 Socialtjänst- och barnfrågor. Utskottet anförde då att frågan om långsiktighet och stabilitet för långvarigt placerade barn var föremål för beredning av LVU-utredningen och att det därför inte fanns skäl för riksdagen att ta något initiativ (s. 67).

Utskottet behandlade även ett motionsyrkande om medgivandeutredningar i betänkande 2017/18:SoU13 (s. 84). Utskottet noterade att det finns detaljerade rekommendationer till stöd för handläggningen av ärenden som rör utländska adoptioner i Socialstyrelsens allmänna råd. Utskottet ansåg därför att motionen till viss del fick anses tillgodosedd och avstyrkte inte den.

Utskottets ställningstagande

Socialutskottet konstaterar att syftet med regeringens förslag om att modernisera regelverket för adoption är att stärka barnrättsperspektivet och skapa bättre förutsättningar för ett effektivt förfarande som uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet. Socialutskottet ser positivt på de förslag om att modernisera regelverket för adoption som berör utskottets beredningsområde.

När det gäller motionsyrkanden om att se över hur möjligheterna till nationella adoptioner kan stärkas konstaterar socialutskottet att regeringen bereder frågan inom ramen för arbetet med den sociala barn- och ungdomsvården. Socialutskottet anser att detta arbete bör avvaktas.

Eftersom frågan om i vilka fall enskild adoption bör tillåtas hänger samman med hur adoptionsverksamheten i stort är organiserad och hur den möter de behov som finns är det enligt regeringen rimligt att dessa frågor behandlas i ett sammanhang. Socialutskottet delar regeringens bedömning att det inte finns skäl att nu begränsa möjligheterna till enskild adoption.

Socialutskottet har nyligen konstaterat (se bet. 2017/18:SoU13 s. 84) att det finns detaljerade rekommendationer till stöd för handläggningen av ärenden som rör utländska adoptioner i Socialstyrelsens allmänna råd. Socialutskottet anser därför att det inte heller nu finns skäl för riksdagen att ta något initiativ till ett motionsyrkande om medgivandeutredningar.

Sammanfattningsvis anser således socialutskottet att civilutskottet bör tillstyrka propositionen i de delar som rör socialutskottets beredningsområde

och avstyrka motionerna 2017/18:4002 (SD), 2017/18:4006 (KD) yrkandena 7–9 och 2017/18:4007 (M, C) yrkande 2.

Stockholm den 3 maj 2018

På socialutskottets vägnar

Emma Henriksson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Henriksson (KD), Anna-Lena Sörenson (S), Camilla Waltersson Grönvall (M), Lennart Axelsson (S), Katarina Brännström (M), Per Ramhorn (SD), Amir Adan (M), Mikael Dahlqvist (S), Anders W Jonsson (C), Jan Lindholm (MP), Kristina Nilsson (S), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Barbro Westerholm (L), Hans Hoff (S), Yasmine Larsson (S), Ann-Britt Åsebol (M) och Maj Karlsson (V).

Avvikande meningar

1. Nationella adoptioner (M, SD, C, KD)

Emma Henriksson (KD), Camilla Waltersson Grönvall (M), Katarina Brännström (M), Per Ramhorn (SD), Amir Adan (M), Anders W Jonsson (C), Carina Ståhl Herrstedt (SD) och Ann-Britt Åsebol (M) anför:

Vid långvariga familjehemsplaceringar av små barn anser vi att socialtjänsten i vissa fall bör inleda ett samtal med de biologiska föräldrarna om möjligheten till adoption. Enligt en kartläggning som Socialstyrelsen gjort väcks frågan av socialtjänsten i mycket liten utsträckning och för ett litet antal barn (Nationella adoptioner av barn i familjehem, Socialstyrelsen, mars 2014). Vi menar att det bl.a. kan bero på att det inte framgår av lagstiftning eller vägledning att socialtjänsten bör uppmärksamma möjligheten till adoption för barn som är placerade eller kan komma att placeras i familjehem.

Vi vill se över hur möjligheterna till nationella adoptioner kan stärkas. I detta arbete ska det säkerställas att individuella bedömningar görs och att de blivande adoptivföräldrarnas lämplighet utreds för att uppnå barnets bästa.

Socialstyrelsen eller en annan lämplig myndighet bör få i uppdrag att ta fram en långsiktig och hållbar strategi för nationella adoptioner.

Sammanfattningsvis anser vi således att civilutskottet bör tillstyrka motionerna 2017/18:4002 (SD), 2017/18:4006 (KD) yrkande 9 och 2017/18:4007 (M, C) yrkande 2.

2. Enskild adoption och medgivandeutredningar (KD)

Emma Henriksson (KD) anför:

Det finns enligt min mening inte skäl att riskera en sämre kvalitet i en adoptionsutredning. Jag anser därför att tillstånd till enskild adoption endast ska få lämnas med de restriktioner som 2008 års adoptionsutredning föreslog (SOU 2009:61). Utredningen framhöll den generellt bättre kvalitet som auktoriserade adoptionsammanslutningar håller i sina adoptionsutredningar.

Jag konstaterar vidare att socialtjänstens medgivandeutredningar vid adoption ofta är av skiftande kvalitet. Inspektionen för vård och omsorg har uppmärksammat att kommuner brustit i dessa utredningar. För att få till mer likvärdiga utredningar anser jag att regelverket för medgivandeutredningar behöver ses över.

Sammanfattningsvis anser jag således att civilutskottet bör tillstyrka motion 2017/18:4006 (KD) yrkandena 7 och 8.